9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1994, ՈՒՐԲԱԹ # 173 (676)

Ազգ

Azg
armenian daily

SABCO
OVERSEAS TRADING LTD.

LIMASSOL CENTRE, BLOCK B, SUITE 307, P. O. BOX 6543
TEL +357-5-370962
FAX +357-5-370945

OUR BANKERS: B. E. M. O. BANK, LIMASSOL, CYPRUS; FEDERAL BANK OF THE MIDDLE EAST, LIMASSOL, CYPRUS; BANK OF CYPRUS, LIMASSOL, CYPRUS; HELLENIC BANK, LIMASSOL, CYPRUS

Հայաստանի եւ ԱՊՀ երկրների համար
Կիպրոսի եւ Ռոտերդամի պահեստներից

ԾԽԱԽՈՏ, ՄԹԵՐՔ, ԽՄԻՉՔ, ԿԱՀԱՒՈՅՔ

ուղիղ հասցեատիրոջը՝ ծովով եւ ինքնաթիռով

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Դժվարություններ ԱՊՀ միջպետական տնտկոմիտեում

ՄՈՍԿՎԱ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՌԻԱ ՆՈՎՈՍՏԻ: Այստեղ ԱՊՀ համակարգիչ խորհրդակցական կոմիտեի նիստում դժվարությամբ է ընթանում Միջպետական տնտեսական կոմիտեի կանոնադրության նախագծի քննարկումը: Քննարկումների ընթացքը այսպես է գնահատում ԱՊՀ գործադիր քարտուղարության մամլո քարտուղար Եւգենի Գորելիկը: Միջպետական կոմիտեն կոչված է կարեւոր դեր խաղալ ԱՊՀ պետությունների տնտեսական դաշինքի իրականացման, դրանց միավորման գործում: Գորելիկի խոսքերով, բարդությունները «ավանդական են»: Թեեւ մասնակից բոլոր պետությունները, բացի Թուրքմենիայից, հանդես են գալիս նման կոմիտեի օգտին, տարակարծություններ կան այն լիազորությունների մակարդակի վերաբերյալ, որ իրենցից յուրաքանչյուրը պետք է տա այդ միջպետական մարմնին: Այդ թեմային առնչվող բանավեճերի ձգձգումը ստիպում է հետաձգել օրակարգի մյուս հարցերի քննարկումը:

■ *Այսօր ոչ պաշտոնական այցով Երեւան կժամանի Մեծ Բրիտանիայի խորհրդարանի լորդերի պալատի մարդու իրավունքների կոմիտեի նախագահ լորդ Էվբերին: Լորդ Էվբերին մտադիր է լինել [illegible], ծանոթանալ ՀՀ ազգային փոքրամասնությունների խնդիրներին, այցելել Ղարաբաղ: ՍԱՐԳ*

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂ

Ղարաբաղի արեւելքում դարձյալ վտանգավոր կուտակումներ

Զինված ուժերը ժողովրդի անվտանգության միակ կայուն երաշխիք

ՎԱՀՐԱՄ ԱՂԱՋԱՆՅԱՆ

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ: Ադրբեջանա-ղարաբաղյան դիմակայության գոտում պահպանվում է դյուրաբեկ անդորր: Չնայած հակամարտող կողմերն ընդհանուր առմամբ ձեռնպահ են մնում մարտական լայնածավալ գործողություններից, ադրբեջանական բանակի ստորաբաժանումները ժամանակ առ ժամանակ շարունակում են գնդակոծել ղարաբաղյան ուժերի պաշտպանական բնագծերը: Սեպտեմբերի 8-ի օրվա առաջին կեսին ադրբեջանական կազմավորումները գնդակոծել են Մարտակերտի եւ Աղդամի շրջանների հայկական պահակակետերը: Տուժածներ չկան: Լեռնային Ղարաբաղի զինված ուժերը նախընթացի պես պատասխան քայլերի չեն դիմել: Միաժամանակ, ռազմական հետախուզության տվյալների համաձայն, հանրապետության արեւելյան սահմանների ուղղությամբ դարձյալ նկատվում են հակառակորդի կենդանի ուժի եւ հարձակողական բնույթի զինտեխնիկայի տեղաշարժ եւ կուտակումներ:

Մեկնաբանելով Մոսկվայում անցնող ղարաբաղա-ադրբեջանական բանակցությունների ընթացքը, ԼՂՀ պաշտպանության բանակի քաղաքական բաժնի պետի պաշտոնակատար Սերժ Առուշանյանն այն կարծիքն է հայտնել, որ մոտակայում ներկայիս հանդիպումը, ամենայն հավանականությամբ, նախորդ հանդիպումների ճակատագրին կարժանանա պաշտոնական Բաքվի կարծր դիրքորոշման պատճառով: 17 կետից բաղկացած քննարկվող քաղաքական համաձայնագրում պատվիրակությունները համաձայնության են եկել միայն 9 ոչ կարեւոր կետերում: Ինչ վերաբերում է համաձայնագրի սկզբունքային 8 կետերին, ապա այստեղ կողմերը ոչ մի արդյունքի առայժմ չեն հասնում: Նման պայմաններում, ըստ Առուշանյանի, երբ մեծ տերությունների քաղաքական միտումնավորության հետեւանքով միջազգային օրենքի տառին եւ ոգուն համապատասխան հռչակված ԼՂՀ-ն առայժմ ոչ մի պետության կողմից իրավաբանորեն չի ճանաչվել, բացառիկ կարեւորվում է կանոնավոր բանակի դերը: Առուշանյանը համոզված է, որ առանց մարտունակ զինված ուժերի Ղարաբաղյան պետության մասին խոսելն անգամ անիմաստ կլինի: «Երբ 91 թ. սեպտեմբերի 2-ին հռչակվեց ԼՂՀ-ն, նույնիսկ զանգվածային լրատվության միջոցները մեր մասին խոսելիս օգտագործում էին, այսպես կոչված Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության արտահայտությունը: Երբ մեկ տարի հետո 92-ին կազմավորվեց եւ ակտիվ գործողություններ ծավալեց միասնական հրամանատարությամբ կանոնավոր բանակը, մեր պետության ղեկավարության հետ սկսեցին հաշվի նստել նույնիսկ մեծ տերությունների ղեկավարները: Ցավոք, այսօր էլ ԼՂՀ զինված ուժերը մնում են հանրապետության բնակչության անվտանգության միակ կայուն երաշխիքը, եւ յուրաքանչյուրիս պարտքն է ամեն կերպ նպաստել բանակի մարտունակության ամրապնդմանը»:

ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆ

Ադրբեջանցի երկու լրագրող Հայաստանում

ԵՐԵՒԱՆ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՓԱՍՏ: Հայ-ադրբեջանական հակամարտության ընթացքում երկրորդ անգամ Հայաստան են ժամանել ադրբեջանցի լրագրողներ: Ադրբեջանական հեռուստատեսության թղթակից Սամիր Ամիրխանովն ու օպերատոր Էլչին(?) Նասիրովը(?) հարցազրույցներ են ունեցել ՀՀ նախագահի, արտգործնախարարի, պաշտպանության նախարարի եւ ԱԱՊՎ պետի հետ:

Առաջին անգամ հակամարտության ընթացքում ադրբեջանցի լրագրող Հայաստան է եկել 1991 թ. «Հայլուր» հեռուստալրատվական ծառայության հրավերով: Այդ ժամանակ «Հայլուր»-ը ռուսական «Վեստի» եւ ադրբեջանական «ANS-Press» ծրագրերի հետ անց էր կացնում խաղաղության ակցիա: Այդ շրջանակներում Երեւան էր ժամանել Վահիդ(?) Նախիեւը:

■ *Տեր-Պետրոսյանը կայցելի Ռումինիա: Ինչպես հայտնեցին ՀՀ նախագահի մամլո ծառայությունից, սեպտեմբերի 17-ից 18-ը Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը պաշտոնական այց կկատարի Ռումինիա:*

ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄ

ՄԱԿ-ը պատրաստ է դիտորդներ ուղարկել Ղարաբաղ

ԹԵՀՐԱՆ, 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: «Իրանի ձայն» ռադիոկայանի սեպտեմբերի 6-ի հաղորդման համաձայն, Կահիրեում Հեյդար Ալիեւի հետ հանդիպման ժամանակ ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Բուտրոս Ղալին նշել է, որ ՄԱԿ-ը հնարավորություն չունի խաղաղարար ուժեր ուղարկել Ղարաբաղ, բայց պատրաստ է դիտորդներ գործուղել այդ շրջան: Հեյդար Ալիեւը Հայաստանին քննադատել է ՄԱԿ-ի բանաձեւի անտեսման, իսկ ՄԱԿ-ին՝ Ադրբեջանի դեմ Հայաստանի ագրեսիայի դադարեցման գործում դրսեւորած անհետեւողականության համար: Նա հույս է հայտնել, թե ՄԱԿ-ը Ադրբեջանին կօգնի իր սոցիալ-տնտեսական խնդիրների լուծման եւ Ղարաբաղի հակամարտության կարգավորման գործում:

ԼՈՍ ԱՆՋԵԼԵՍ

Վաչե Սեմերճյանը խոշտանգված անծանոթների կողմից

ՌԱԿ Մ. Նահանգների Արեւմտյան շրջանի գրասենյակից ստացված հաղորդագրությունից խոր ընկճվածությամբ տեղեկանում ենք, որ շաբաթ օրը, օգոստոսի 31-ի երեկոյան Լոս Անջելեսի իր բնակարանում անծանոթ 2 երիտասարդների կողմից խոշտանգվել է ՌԱԿ Արեւմտյան շրջանի վարչության ատենապետ, «Նոր օր» եռօրյայի աշխատակից եւ իր մի քանի հրապարակումներով «Ազգի» ընթերցողներին ծանոթ մտավորական եւ հասարակական գործիչ Վաչե Սեմերճյանը:

Լոս Անջելեսի ոստիկանության կողմից տրված տեղեկագրից պարզվել է, որ 2 անծանոթները Վ. Սեմերճյանի բնակարան են ներխուժել երեկոյան ժամը 8-ին, եւ բռունցքի հարվածներով ուշագնաց դարձրել նրան եւ [illegible] փախել դրան մոտ կանգնած ավտոմեքենայով: Ոստիկանությունը ձեռնարկել է համապատասխան միջոցներ ավտոմեքենայի տիրոջը հայտնաբերելու համար: Հիվանդանոցում վիրաբուժական գործողությունից հետո, ՌԱԿ-ի ղեկավարը վերադարձել է տուն:

Այս առթիվ ՌԱԿ Արեւմտյան շրջանի վարչության հրապարակած հաղորդագրության մեջ կարդում ենք. «Խստօրէն կը դատապարտենք [illegible] եւ փողոցային մարդոց կողմէ ծրագրուած խոշտանգումը անձի մը, որուն հասարակական գործունէութիւնը ու մամուլի երկարամեայ ծառայութիւնը այս գաղութէն ներս միայն յարգանք պատճառած է ամենուրեք համակիրներուն եւ ընթերցողներուն մօտ:

Վարձուած ստահակներուն նման բարոյականութենէ զուրկ մարդոց այս դատապարտելի ոտնձգութիւնը ուղղուած Վաչէ Սեմերճեանի դէմ, նոյն ատեն եւ մանաւանդ կը նպատակադրէ [illegible] միջոցով չէզոքացնել ազատ քննադատութիւնը եւ լռեցնել հրապարակագրութիւնը մարդոց, որոնց նուիրուած կեանքերնին [illegible] գործին»:

Մեր կարգին խստորեն դատապարտում ենք գրչի մարդու եւ ազգային գործչի դեմ կատարված վայրագ այս արարքը, որը վստահաբար ուղղված է ոչ թե անձի, այլ հասարակական մտածողության ու գործունեության դեմ:

ՀԱՄԱՌՈՏ

Սադդամը նորից է մեղադրվում

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, WSJ: Ամերիկյան հետախուզական կենտրոնական գործակալության վերջին տեղեկագրի տվյալներով, Իրաքի նախագահի կողմից ձեռնարկված ճահիճների չորացման աշխատանքները երկրի հարավում առաջացրել են «հսկայական համեմատությունների հասնող աղետ շրջակա միջավայրի համար» եւ կենսագործունեության հիմքերից զրկել Սադդամ Հուսեյնի վարչակարգի դեմ ընդվզած շիա ազգաբնակչությանը:

Բոսնիայում կալանվեց իրանցի լրագրող

ԹԵՀՐԱՆ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Իրանը չորեքշաբթի օրը խոր [illegible] բողոք հայտնեց Բոսնիայում խորվաթների կողմից իրանցի լրագրող Մոհամմադ Յուսեֆ Նավաբի կալանման առնչությամբ, որն աշխատում է պարբերական կազմակերպություններից մեկում: Իրանի ԱԳՆ կանչված Խորվաթիայի դեսպանից պահանջեցին, որ Բոսնիայի խորվաթների վրա ազդեցություն ունեցող Զագրեբը անհապաղ քայլեր ձեռնարկի Նավաբի ազատման համար: Խորվաթիայի դեսպանը դատապարտեց Բոսնիայի խորվաթների ձեռնարկումը եւ ընդգծեց, որ իր երկիրը բոլոր քայլերը կգործադրի կալանվածին ազատ արձակելու համար:

Գուանտանամոյում վիճակը սրվում է

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՓԱՍՏ: ԱՄՆ-ի զինուժի Գուանտանամոյի զորակայանում հնարավոր են բողոքի ինքնաբուխ դրսեւորումներ, որոնց հեղինակը կարող են դառնալ Կուբայից եւ Հաիթիից դուրս եկած փախստականները: Այդ մասին հայտնել է երկրի այս հատվածում Կուբայի զինված ուժերի հրամանատարը:

ԱՇԽԱՐՀ

Համաշխարհային բանկը պաղեստինցիներին կտա 30 մլն. դոլար

ԹԵԼ ԱՎԻՎ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Այսօր Փարիզում բացվող վարկատու երկրների ղեկավարների հանդիպման նախօրեին Համաշխարհային բանկը պատրաստակամ է Պաղեստինյան ինքնավարությանը տալ 30 մլն. դոլար փոխատվություն: Դրա հաստատման համաձայնագիրը շաբաթ օրը Գազայի հատվածում ստորագրեցին Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության գործկոմի նախագահ Յասեր Արաֆաթը եւ Համաշխարհային բանկի փոխնախագահ Կայո Կոչ-Վեզերը:

Պաղեստինյան ինքնավարության «ֆինանսների նախարար» Մոհամմեդ Զուհդի Նաշաշիբին հայտարարեց, որ փոխառության միջոցները նախատեսվում են կենսականորեն կարեւոր այնպիսի նախագծերի համար, ինչպիսիք են դպրոցների, ճանապարհների շինարարությունը եւ ջրամատակարարման ու էներգամատակարարման ենթակառուցվածքի բարելավումը:

Հաիթիի ներխուժումը մոտալու՞տ

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, WSJ: Օրերս նախագահ Քլինթոնը կանխազգաց(?) Հաիթի ներխուժելու կապակցությամբ հասարակական կարծիքը [illegible] իր համախոհությունը: Առաջիկա շաբաթներին նա այդ [illegible] ճառ կարտասանի, որտեղ ամերիկացիներից կխնդրի աջակցել արտաքսված նախագահ Արիստիդի Հաիթի վերադարձին, ուղղված ներխուժման քայլին: Ռազմական այդ քայլի համար, որը հավանաբար տեղի կունենա ընթացիկ ամսվա ավարտին, Քլինթոնը մտադիր չէ կոնգրեսի համաձայնությունը ստանալ: Ամերիկյան վարչությունը ներկայումս քննարկում է ներխուժումից 5 կամ 3 օր առաջ վերջնագիր հղել Հաիթիի զինվորական իշխանություններին: Իր հերթին, Պենտագոնը հաշվարկներ է անում ներխուժման ընթացքում ամերիկյան կողմի հավանական կորուստների մասին:

Թուրքիան Հունաստանին սպառնում է պատերազմով

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՄՆԱՐՔ(?): Թուրքիայի վարչապետ Թանսու Չիլլերը երեկ, երեքշաբթի հայտարարեց, որ Անկարան Աթենքին թույլ չի տա Էգեյան ծովում օգտագործել ներկայիս 6 մղոնանոց տարածքային ջրերի գոտու փոխարեն 12 մղոնանոց գոտի ունենալու իրավունքը: «Մենք ոչինչ առանց կանգ չենք առնի Հունաստանի այդ քայլը կանխելու համար», - ասաց Չիլլերը Թուրքիայի խորհրդարանի պատգամավորների հետ հանդիպման ժամանակ:

Իր հերթին «Վաշինգտոն թայմզ» թերթը սեպտեմբերի 7-ին մեջբերեց թուրքական բանակի գլխավոր շտաբի անդամներից մեկի խոսքերը. «12 մղոնանոց գոտու հետ կապված հակամարտությունը չի սահմանափակվի Էգեյան ծովով. հույները պետք է հասկանան, որ մենք իրենց կպատասխանենք նաեւ ցամաքում, օրինակ, Թրակիայում»:

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

տեղական

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանի Հանրապետական կուսակցություն, Հայաստանի Ռամկավար ազատական կուսակցություն, Հայաստանի Քրիստոնեա-դեմոկրատական միություն, Հայոց համազգային շարժում, «Ազատագրական Հայաստան» միություն, Սոցիալ-դեմոկրատ հնչակյան կուսակցություն

Համատեղ հայտարարությունը

Համոզված, որ

- իրականացվել է պետականության վերականգնման հայ ժողովրդի դարավոր իղձը,
- առկա են նվաճումներ անկախության, Հայոց պետականության ամրապնդման և ժողովրդավարության հիմքերի հաստատման գործում,
- հողի սեփականաշնորհմամբ սկիզբ դրվեց նոր արդյունավետ տնտեսական հարաբերությունների ձևավորմանը,
- և ռազմական, և քաղաքական առումով Արցախյան ճակատում ձեռք են բերվել հաջողություններ, թեև դրանք դեռ չեն ամրագրվել իրավական տեսակետից,

միաժամանակ քննարկելով Հայաստանի ներկա քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական իրավիճակը, արձանագրում ենք, որ

- Սահմանադրության բացակայությունը խոչընդոտում է պետության քաղաքական, տնտեսական և իրավական համակարգերի կատարելագործմանը,
- մասնավոր սեփականության սահմանադրորեն ամրագրված չլինելը կայուն երաշխիքներ չի ապահովում նրա զարգացման համար,
- տնտեսության մյուս ոլորտներում սեփականաշնորհման հապաղումը արգելակում է տնտեսության զարգացմանը, կառավարման համակարգի և մեկնարկող շուկայական տնտեսակարգի անհամապատասխանությունը խոչընդոտում է ձեռներեցության զարգացմանը,
- չի հաղթահարվել բյուրոկրատական ապարատի ամենակարողությունը, կաշառակերությունը և կոռուպցիան խարխլում են հասարակության բարոյական հիմքը,
- իրավապահ մարմինների աշխատանքում չի հաստատվել օրենքի գերակայությունը, նրանց գործունեությունը հաճախ ուղղված է սեփական բարեկեցության ապահովմանը,
- հարկային քաղաքականությունը չի նպաստում տնտեսության արագ վերականգնմանն ու զարգացմանը,
- կառավարության գործունեությունը, փոխանակ նպաստավորվելու հեռանկարային ծրագրերի մշակմանը և իրականացմանը, հիմնականում ուղղված է օրախնդիր հարցերը մի կերպ լուծելուն,
- պատշաճ ուշադրություն չի դարձվում ժողովրդի մեջ ազգային արժեքների, նրա հոգևոր, մտավոր և նյութական ժառանգության պահպանմանն ու զարգացմանը.

Այնպիսի բարդ քաղաքական իրադրությունում, որում հայտնվել է Այսրկովկասը, երբ գերտերությունները և հարևան որոշ երկրներն ամեն ինչ անում են Հայաստանի վրա ազդալծակներ ձեռք բերելու համար, անթույլատրելի է ներքաղաքական կյանքում այնպիսի անկայունություն ստեղծելը, որը կարող է պատճառ դառնալ կորցնելու ձեռք բերած հաջողությունները:

Նման իրավիճակը առաջացնում է բնական դժգոհություն քաղաքական ուժերի, իշխանությունների և, վերջին հաշվով, պետության նկատմամբ:

Իշխանությունները պետք է առավել լրջորեն ուշադրություն դարձնեն թերությունները վերացնելուն, որպեսզի կարողանան սեղմ ժամկետում երկիրը դուրս բերել բարոյաքաղաքական և սոցիալ-տնտեսական ծանր վիճակից:

Մենք՝ քաղաքական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներս, հայտարարում ենք, որ բոլոր ջանքերը կներդնենք Սահմանադրությունը՝ որպես պետության ներկայացման հիմնական երաշխիք, կարճ ժամկետում ընդունելու, սեփականաշնորհման գործընթացը արագացնելու գործում և կշարունակենք խորհրդակցությունները պետության և ժողովրդի առաջ ծառացած խնդիրները համատեղ լուծելու և ժողովրդին փորձություններից զերծ պահելու համար:

7 սեպտեմբեր, 1994 թ.

ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության կողմից

Ստորագրելով սույն հայտարարությունը, ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչությունը ելնում է այն նկատառումներից, որ դրանում արծարծվող հարցերը մեծապես եղել են կուսակցության ուշադրության կենտրոնում, իսկ պետականության կայացման և նոր տնտեսակարգի արմատավորման խնդիրները Հայաստանում այսօր, առավել քան երբեք, պահանջում են հասարակության բոլոր առողջ ուժերի, քաղաքական բոլոր կազմակերպությունների ջանքերի միավորում:

Միաժամանակ Հանրապետական վարչությունը շեշտում է, որ համատեղ հայտարարությունը միտում չի պարունակում այդ միասնությամբ հակադրվելու քաղաքական որևէ հոսանքի, ուժի կամ խմբավորման, և կողջունի այլ քաղաքական կազմակերպությունների միանալը վերոհիշյալ հայտարարությանը, որպես ներկա հանգրվանի մեկնակետ, ի վերջո հանրապետությունը հասցնելու համար բարգավաճ տնտեսության և աներկբայելի ժողովրդավարության մակարդակին:

ԿԱՀԻՐԵ-ԵՐԵՎԱՆ

Վարազդատ Ավոյան. «Խորհրդարանը պետք է ամրագրի ՄԱԿ-ի տված երաշխավորագրերը»

Աղետի գոտու համար հավաքված գումարները Հայաստան չեն հասնում

«Ինչպե՞ս ենք կառուցելու մարդկության ապագան, ի՞նչ պատասխանատվություններ ունեն աշխարհի ժողովուրդներն ու պետությունները, ինչպե՞ս պետք է պահպանվեն կենսական աշխարհն ու բնությունը, ի՞նչ վիճակում պետք է ժառանգեն մեր երեխաները երկրագունդը», այս հարցին էր նվիրված սեպտեմբերի 3-4-ը Եգիպտոսի մայրաքաղաք Կահիրեում անցկացված խորհրդարանականների միջազգային համաժողովը, որի հիմնական թեման էր. «Բնակչություն ու զարգացում»: Համաժողովին Հայաստանի Հանրապետությունը ներկայացրեց Գերագույն խորհրդի քարտուղար Վարազդատ Ավոյանը: Համաժողովի երկրորդ փուլին, որ ընդգրկում է սեպտեմբերի 5-13-ը, մասնակցում են գործադիր իշխանությունների ներկայացուցիչները պետնախարար Արմենակ Ղազարյանի գլխավորությամբ:

ՄԱԿ-ի հովանու ներքո անցկացվող այդ համաժողովի հիմնական նպատակը երկրի բնակչության հետագա բախտն էր: Այժմ երկրագնդում ապրում է մոտ 6 միլիոն մարդ: Ըստ նախնական հաշվարկների, երկրի բնակչության թիվը 2020 թ.-ին կհասնի 10 մլրդ.-ի: Յուրաքանչյուր վայրկյան ծնվում է հինգ երեխա, իսկ աշխարհի բնակչությունը օրական աճում է 261 հազարով: Այս խնդիրների միասնական քննարկմանը ՄԱԿ-ը վերջին անգամ անդրադարձել է 1979 թ.-ին, և ներկա համաժողովը նպատակ ունի ամփոփելու կատարվածը և մասնակից պետություններին ներկայացնելու համապատասխան երաշխավորագրեր:

Պրն. Ավոյանի ասելով, Հայաստանում էլ առկա են այնպիսի խնդիրներ, ինչպիսիք են 650 հազար կենսաթոշակառուները, 350 հազար փախստականները, 51,8 տոկոսը կազմող կանայք, նրանց խնդիրները, 11 հազար գործազուրկներն ու [illegible] պայմանները:

Հայաստանի Գերագույն խորհուրդը պետք է ուսումնասիրի ՄԱԿ-ի երաշխավորագրերը և առաջիկայում դրանց օրենսդրական դաշտը հաստատելիս հաշվի առնի, որ մեր հանրապետությունը համարվում է ժողովրդավարական:

Կահիրեում և հետդարձի ճանապարհին նաև Բեյրութում ԳԽ քարտուղարը հանդիպումներ է ունեցել տեղի հայ համայնքի ներկայացուցիչների հետ: Մասնավորապես սեպտեմբերի 1-ին Վարազդատ Ավոյանը Բեյրութում ՌԱԿ Լիբանանի Շրջանային վարչության կազմակերպությամբ «Արարատյան» սրահում հանդես է եկել հրապարակային ելույթով, ներկայացնելով Հայաստանի ներկա սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական իրավիճակը, որին ներկա են եղել գաղութի տարբեր հասարակական-քաղաքական ուժերի ներկայացուցիչներ: Սեպտեմբերի 6-ին Գերագույն խորհրդի քարտուղարը հանդիպել է նաև Լիբանանի խորհրդարանի փոխխոսնակի հետ և քննարկել օրենսդրական փոխհամագործակցության հետ կապված հարցեր: Անդրադառնալով լիբանանահայ գաղութում տիրող լարված մթնոլորտին, որը պայմանավորված էր ՀՀ արտգործնախարարի վերջին այցով, Վարազդատ Ավոյանը նշեց, թե այդ օրերին կրքերն ինչ-որ չափով հանդարտված էին, թեև ՀՅԴ-ն շարունակում էր բողոքել:

Պրն. Ավոյանը հայ համայնքի նման կեցվածքը նաև բացատրեց այն ծայրահեղ ուղղվածությամբ ու նեղ նկրտումներով, որ ունենում են Հայաստանից Բեյրութ գնացած քաղաքական կամ պետական գործիչները, հանրապետության վիճակը ներկայացնելով ամենավատ կամ ամենալավ գույներով:

«Ես աշխատեցի ներկայացնել այնպես, ինչպես որ կա», ասաց ՀՀ ԳԽ քարտուղարը: Բեյրութում Վարազդատ Ավոյանը տեղեկացել է նաև, որ աղետի գոտու օգնության համար լիբանանահայ գաղութում հավաքված 412 հազար դոլարը 6 տարի է զսպվում է արտասահմանյան բանկերից մեկում (վերջինիս անունը հայտնի է), սակայն չգիտես ինչո՞ւ չի փոխանցվում Հայաստան: «Եվ դա այն դեպքում, երբ մենք միջազգային կառույցներից ենք վարկեր խնդրում աղետի գոտու վերականգնման համար», ասաց նա: Պրն. Ավոյանը պատրաստվում է այդ խնդիրը բարձրացնել նաև խորհրդարանում, որպեսզի լուրջ քննարկման և հետևանքների առարկա դառնա երկրաշարժի առիթով սփյուռքում հավաքված գումարների ճակատագիրը: Նա հայտնեց, թե նման դեպքեր են արձանագրվել նաև Ֆրանսիայում, Հունաստանում և Լատինական Ամերիկայի հայ գաղթօջախներում:

ՀԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ

JMZ. Ավանդատուները համախմբվում են օրըստօրե

«Երբ այս հարցը լսողս ավանդապահների խմբի, ապա այնպիսի գործողություններ կկիրառենք, որ կառավարությունը մի ոտքն էլ չի մնա իր տեղում», այսպիսի հայտարարությամբ երեկ հանդես եկան JMZ-ի խաբված ավանդատուները, որոնք ԱՕԿՄ-ի շենքում հավաքվել էին քննարկելու իրենց անելիքը: Ինչպես ասաց ավանդատուների ներկայացուցիչներից կազմված հանձնաժողովի նախագահ Ռուզան Ավետիսյանը, իրենք համագործակցում են ՆԳՆ 6-րդ վարչության հետ, որի ղեկավար Ռ. Արշակունյանին է հանձնված այս գործի ողջ քննությունը: Հանձնաժողովը հավաքում է մուրհակների պատճենները, ցուցակագրում, թե ով ինչքան գումար է տվել և այդ ամենը ներկայացնում քննչական խմբին: Ավանդատուների թվի և հավաքված գումարների մասին ճշգրիտ տվյալներ դեռևս չկան: JMZ-ի տնօրեն Գուրգեն Չախոյանը գտնվում է հետախուզման մեջ, նրա անունը և նկարը տրված են հանրապետության ԱԳՀ-ի և Ինտերպոլի համապատասխան մարմիններին:

Ավանդատուներից շատերը բողոքում էին ԱՕԿՄ-ի ներկա ղեկավարությունից, հանձնաժողովի Գևորգ Չախոյանից, որն իր եղբորորդու Գուրգեն Չախոյանին տրամադրել է նման համարյա սենյակներ, և փաստորեն, դրանով նույնպես հավաս ներքաշվել, թե կարելի է վստահել նման կազմակերպության շենքում գործող JMZ-ին: Սակայն ավանդատուները ավելի շատ վիրավորված էին պետական անտարբերությունից: Մարդիկ, որոնց հույսը եղել է միայն այդ ներդրված գումարներից ստացված տոկոսները, այժմ հուսահատության և չքավորության եզրին են կանգնած:

Ու քանի որ սա առաջին դեպքը չէ, JMZ-ին են միանում նաև այլ ԱՊԸ-ների կողմից խաբված ավանդատուներ, որոնք պատրաստ են լուրջ միջոցների դիմել, եթե որևէ դրական լուծում չտեսնեն գումարները վերադարձնելու հարցը: Ավանդատու Գուրգեն Հովսեփյանը խոր դառնությամբ հայտնեց, թե հիմնականում այդ հարվածի տակ են ընկել մտավորականության ներկայացուցիչները: «Պատասխանատվության հիմնական բաժինը պետք է կրի պետությունը, որ թույլատրել է նման արկածախնդիրներին տնօրինել հազարավոր մարդկանց բախտը», ասացին նրանք:

Այդպես, ավանդատու Բաղդասարյանը համոզված է, որ JMZ-ի կոոպերատիվին կազմակերպությունը սերտ համագործակցության մեջ է եղել պետական հիմնարկների հետ: Մի այլ կարևոր հարց էլ մնում է չլուծված. իսկ ինչպիսի՞ երաշխիքներ ունեն մյուս բանկերի ավանդատուները, որոնց տնօրենները դեռևս փախչելու մտադրություն չունեն: Ժամանակն է, որ նրանց վրա հսկողությունը ուժեղացնեն այսօրվանից, վաղը արդեն շատ ուշ կլինի:

Հ. Ա.

03-ն առաջարկում է... ձիակառք

ԵՐԵՎԱՆ, 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՓԱՍՏ: Վառելիքի սղության և բարձր գների պատճառով տրանսպորտային փոխադրումների կրճատումն առանձնապես անդրադառնում է առողջապահության հիմնարկների աշխատանքի վրա: Շատ կանչերի, արտակարգ իրավիճակների դեպքում միշտ չէ, որ հնարավոր է լինում առաջին օգնություն ցույց տալ, իսկ նման հապաղումները հաճախ մարդկային կյանքով են հատուցվում: Այս տխուր իրողությունից ինչ-որ կերպ դուրս մնալու պատճառը Արարատ քաղաքի կենտրոնական հիվանդանոցի անձնակազմին ստիպեց դիմելու անսովոր քայլի: Արդեն մի քանի ամիս շարունակ այստեղ շտապ օգնության մեքենաներին փոխարինում է... ձիակառքը: Ինչ խոսք, համեմատաբար արագությամբ այն զիջում է մեքենաներին, սակայն փոխարենը վերացել է մեծական տագնապը, թե բժիշկները տեղ չեն հասնի, քանի որ բենզին չկա: Ձիերի սննդի հայթայթումը ու խնամքը նույնպես միջոցներ է պահանջում: Սակայն դրանք անհամեմատ էժան են, քան վառելիքն ու պահեստամասերը:

ՆԵՐՔԻՆ ԿՅԱՆՔ

Երեխաները պատերազմի զոհեր

ԵՐԵՎԱՆ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՍՆԱՐՔ: Հայաստանի «Ընդդեմ իրավական կամայականության» հիմնադրամն այսօր հայտարարությամբ գոհունակություն հայտնեց վերջերս պատանդների վերադարձի աշխուժացման առթիվ: «Դրա փայլուն հավաստումն է հայերի մոտ պահված ադրբեջանցի քաղաքացիական անձանց, ինչպես նաև 10 ամյա Ավագյան Ալվինայի վերադարձը, որը 2 տարի և 2 ամիս անցկացրել է Ադրբեջանում: Նա այժմ իր ընտանիքում է, և մենք հուսով ենք, որ շուտով կվերադառնա վանաձորցի 15 ամյա Ռավալյան Զավենը», ասվում է հայտարարության մեջ: Հիմնադրամը հույս ունի նաև Ադրբեջանից տեղեկություններ ստանալ մինչև օրս մասնավոր անձանց մոտ պատանդ պահվող ղարաբաղցի 10 կանանց, ինչպես նաև անհետ կորած 34 անձանց ճակատագրի մասին:

Չկայացած վճարումների խնդիրն առկա է նաև Հայաստանում

ԵՐԵՎԱՆ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՔՐԻՍՏԵՆ-ՏԱՍՍ ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Չկայացած վճարումների խնդիրը տնտեսության «աքիլեսյան գարշապարը» միայն Ռուսաստանում չէ, որ առկա է: Հայաստանի հեռուստատեսությամբ ելույթ ունենալով, պետնախարար Գագիկ Մարտիրոսյանը հայտարարեց, որ ներկայումս երկրում ձեռնարկությունների փոխադարձ պարտքերի չափը կազմում է 6 միլիարդ դրամ (ավելի քան 16 միլիոն դոլլար): Պետնախարարն ասաց, որ հատկապես մեծ են ձեռնարկությունների պարտքերը էներգետիկ համալիրին: Դրանք հատուցված են ընդամենը 30 տոկոսով: Մարտիրոսյանի խոսքերով, առանց այդ խնդրի շուտափույթ լուծման անհնար է թուրքմենական բնական գազի, մյուս էներգակիրների հետագա գնումը, ինչը դժվարություններ կստեղծի ձմռանը նախապատրաստվելու գործում:

50 հազար տոննա խարամուխ Ջաջուռից

«Արտասահմանյան տեխնիկայի գործադրմամբ, մինչև տարեվերջ Ջաջուռի հանքավայրից կարդյունահանվի 50 հազար տոննա խարամուխ», այդ մասին հայտնել է պետնախարար Սեդրակ Թաշճյանը կառավարությունում կայացած օպերատիվ կառավարման հանրապետական շտաբի նիստում: Մինչ այդ, ինչպես հաղորդեց ՀՀ կառավարության մամուլի ծառայությունը, «Պինդ վառելիք» պետական ձեռնարկության տնօրեն Հերբերտ Ստեփանյանը հայտնել է, թե Հայաստան կներկրվի 9 հազար տոննա խարամուխ: Հնարավորություն է ստեղծվել «Լինսի» հիմնադրամի միջոցներով հանրապետություն ներմուծել 40 հազար տոննա մազութ:

■ *Իրանական ապրանքների ցուցահանդես բացվեց:* Ակոսիվներ, արևելյան գորգեր, դեղորայքներ, ամանեղեն և հագուստ. այդ ապրանքներն են ներկայացրել իրանցի վաճառականները այսօր Երևանում բացված ցուցահանդեսում: Դրա բացումը վկայում է երկու հարևան երկրների՝ Իրանի Իսլամական Հանրապետության և Հայաստանի առևտրական կապերի զգալի աճի մասին: Ցուցահանդեսը կգործի մինչև սեպտեմբերի 18-ը: ՔՐԻՍՏԵՆ-ՏԱՍՍ ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

ՍԱՄԿԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակության Դ տարի
Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Երևան 375010, Հանրապետության 47
Ֆաքս 562941, AT&T (7 8862) 151065
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635
Խմբագիր
ՊԱՍԵՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ / 529221
Տնօրէն
ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ / 562863
A STYLE համակարգչային ծառայություն / 581841
[illegible]
Apple Macintosh համակարգչային սարքավորումը «Ազգ» թերթի
Azg armenian daily
LIBERAL DEMOCRATIC NEWSPAPER
Editor
H.AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

digitised by A.R.A.R.@

ՇՐՋԱՆ ԱՊՀ

ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Միջին Ասիան վտանգալի գոտի է

Հայերը Միջին Ասիայում

ԽՍՀՄ-ի տրոհման հետեւանքները առավել ցավագին կերպով հարվածեցին ազգային փոքրամասնություններին։ Բայց ամենածանր վիճակում հայտնվեց թերեւս Միջին Ասիայի մահմեդական հանրապետությունների հայ բնակչությունը։ Հակահայկական կողմնակալ քաղաքականությունը, կենտրոնական մամուլում, ռադիոյով եւ հեռուստատեսությամբ Լեռնային Ղարաբաղի խնդրի այսօրվա լուսաբանումը մեծ դեր խաղացին բնիկ թյուրքական բնակչության մեջ հակահայկական կենցաղային ազգայնականության բորբոքման գործում։ Համաիսլամական համերաշխության հողի վրա նրանք տեսան հակաքրիստոնեական ուժերը համախմբելու եւ այդ ձեւով ինքնիշխանության ամրապնդման եւ Մոսկվայի իշխանության թուլացման ընթացքն արագացնելու իրական հնարավորություն։

Արդեն ԽՍՀՄ-ի փլուզման ժամանակաշրջանում Միջին Ասիայի հայերը, ինչպես նաեւ մյուս բոլոր ազգային փոքրամասնությունները արդեն վաղուց կորցրել էին ինքնօրինակ ազգային համայնքների իրենց նշանակությունը։

Երբ նախկինում հայերը, որպես մահմեդական հանրապետություններում ռուսներին առավել մերձավոր բնակչության խմբերից մեկը, օգտվում էին կայսերական իշխանության ռուսական հովանավորությունից, ապա ԽՍՀՄ-ի փլուզումից հետո նրանք հայտնվեցին երրորդ կարգի քաղաքացիների «ազգային հետնապահների» վիճակում։

Հենց հայ համայնքներին առ այսօր հսկայական վնաս է պատճառում «կովկասյան ազգության անձանց» դեմ ռուս ազգայնական հայրենասերների ծավալված աչառու քաղաքականությունը, որին եռանդագին մասնակցում են ռուսական մամուլն ու հեռուստատեսությունը։ Ակնհայտորեն կայսերական նկրտումներով ռուսաստանցի քաղաքական կանխակալ ու ստահոդ նիհիլիստական վերաբերմունք է դրսեւորվում Կովկասի բոլոր ժողովուրդների հանդեպ։ Բայց դա խիստ բացասաբար է ազդում Միջին Ասիայում հայերի վիճակի վրա։

Չնայած այն բանին, որ մահմեդական հանրապետությունների մեծ մասում ազգամիջյան եւ կրոնական հակասությունները առայժմ չեն վերածվել միջէթնիկական բախումների, հարաճուն հակակրոնական ազգայնականությունը ռուսախոս հայ բնակչությանը դրդում է դիմել արտագաղթի։ Եւ պատահական չէ, որ Ադրբեջանի հայ գաղթականների գերակշիռ մասը շարժվեց ոչ թե դեպի Միջին Ասիա, այլ Հայաստան եւ Ռուսաստան։

Որոշ տվյալների համաձայն, Միջին Ասիայում հայ բնակչության ընդհանուր թվաքանակը 91 հազար է, այդ թվում Թուրքմենստանում 27 հազար, Ղազախստանում 14 հազար, Տաջիկստանում 5 հազար, Կիրգիզիայում 3 հազար։ Հայկական ամենամեծ գաղութը գտնվում էր Ուզբեկստանի տարածքում. մինչեւ 1990-ական թթ. սկիզբն այստեղ ապրում էր 42 հազար հայ։

Հայ բնակչության վիճակն էապես ծանրացրած նոր գործոններից մեկը դարձավ Միջին Ասիայի մահմեդական հանրապետությունների լեզվական քաղաքականության կտրուկ շրջադարձը։ Ինքնիշխանության նվաճումից հետո Միջին Ասիայի հանրապետություններում ազգային բյուրոկրատիայի ակնհայտորեն բորբոքված մասի եւ մտավորականության ռուսական մասի (որոնք գտնում էին, թե այստեղ ռուսացման երեւույթները չափազանց «հեռուն» են գնացել) ճնշմամբ համատարած գործադրվեցին գործավարությունը տեղական լեզուների փոխադրելու նպատակով, կրճատվեցին ռուսաց լեզվի դասավանդման ծավալը, ռուսալեզու բնակչության համար նախատեսված ռադիոհաղորդումների ու հեռուստահաղորդումների ժամերը։ Կենտրոնական, հիմա արդեն ռուսական ռադիոյի ու հեռուստատեսության հաղորդումների փոխարեն հնարավոր դարձավ լուրեր լսել Թուրքիայից։ Հիշեցման կարգով ասենք, որ Թուրքիան առաջին պետությունն է, որը ոչ միայն ճանաչեց ԱՊՀ միջինասիական պետությունների անկախությունը, այլեւ գործունեություն ծավալեց շրջանի «թուրքացման» նպատակով եւ այդ աշխատանքն սկսեց իր ընդունած լատինական այբուբենի տարածումից։

Նկատի ունենալով, որ հայերի գերակշիռ մասը քաղաքաբնակներ են, որոնք բնավ չեն տիրապետում բնիկ ժողովուրդների լեզուներին, դժվար չէ պատկերացնել այն դերը, որ հիշյալ գործոնը խաղաց բոլոր միջինասիական հանրապետություններից ոչ թե դեպի հայրենիք, այլ հիմնականում դեպի Ռուսաստան հայերի զանգի վերսկսման գործում։

Նման դաժան պայմաններում միջինասիական առանձին հանրապետությունների (Տաջիկստան, Ղազախստան) ղեկավարության ձեռնարկած հայտարարությունները ռուսալեզու բնակչության պահպանման անհրաժեշտության վերաբերյալ, առանց համապատասխան իրավաբանական երաշխիքների, սոսկ հարմար են դառնում ծածկող ազգային խտրականությունը թաքցնելու համար, որն առաջին հերթին ուղղված է ռուսախոս հայ բնակչության դեմ։

Միջին Ասիայի հայերի վիճակի վրա ազդող կարեւորագույն գործոններից մեկը Լեռնային Ղարաբաղի պատերազմն է։ Միջինասիական հանրապետությունների տեղական բնակչությունն այն ընկալում է որպես Հայաստանի եւ Ադրբեջանի պատերազմ վիճելի տարածքի մի մասի համար։ Լայնորեն տարածված է նաեւ այն կարծիքը, թե Ղարաբաղի պատերազմն իր դավանանքային բնույթ ունի։ Ղարաբաղյան բանակի վերջին հաջողությունները եւ խնդիրը զինված ուժով լուծելու Ադրբեջանի անկարողությունը տեղական թյուրքական բնակչությունը հիմնականում բացատրում է քրիստոնյա մեծ պետությունների՝ Ռուսաստանի, Ֆրանսիայի եւ նույնիսկ ԱՄՆ-ի կողմից հայերի պաշտպանությամբ, մինչդեռ ԱՄՆ-ի թուրքամետ քաղաքականությունն ակնհայտ է շատերի համար։ Կրոնական եւ էթնիկական ընդհանրության զգացմունքը թյուրքական ժողովուրդներին ստիպում է կարեկցել ադրբեջանցիներին, իսկ ի դեմս հայերի տեսնել եռողացիների ու քրիստոնյաների անմիջական դաշնակիցների, եւ սա չի կարելի անտեսել։ Դրական նկարագրի ստեղծման բացառությունը ռեսուրսին գերին չկան, բայց մեզ թվում է, թե հարկավոր է Ղարաբաղի խնդրի էությունը խորապես պրոֆեսիոնալ եւ ուղիղ կերպով պարզաբանել տեղական բնակչությանը նախ եւ առաջ իրենց հասկանալի փաստերով։ Գրեթե բոլոր միջինասիական ժողովուրդներն [illegible] ապրում են ազգային ինքնագիտակցության ձեւավորման ժամանակաշրջան։ Հենց դրանով կարելի է ստեղծել Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի փաստարկված էթնիկական քաղաքականության համեմատական պատկերը, որն ակնհայտորեն միտված է մյուս ժողովուրդների բարձրացմանը, որոնց թվում են նաեւ մահմեդական «արյունակից եղբայրները» լեզգիները, քրդերը, Աֆղանստանի ուզբեկները եւ այլն։

Մեր տեղեկություններից մեզ հայտնի դարձավ, որ Միջին Ասիայի երկրների տեղական մամուլում Ղարաբաղի պատերազմի հարցը գրեթե անտեսվում է։ Խոսքը բացակայում են ոչ միայն գնահատականները, այլեւ դրան վերաբերող տեղեկությունները։ Պաշտոնական հրապարակային ելույթներում սկզբյալ հարցի առթիվ արտահայտվելու անհրաժեշտության դեպքում տեղական իշխանությունների ներկայացուցիչները, որպես կանոն, ընդգծված չեզոք տեսակետ են արտահայտում։ Սակայն ոչ պաշտոնական մակարդակով այդ հարցը բնական քննարկվում է մեծ զգուշությամբ։

Այս իրավիճակը պատահական չի ստեղծվել։ Ղարաբաղի խնդրի գնահատումների հարցում Միջին Ասիայի պաշտոնական շրջանակների չեզոք դիրքորոշումը բացատրվում է նախ եւ առաջ իրենց երկրներում նման դեպքերից զերծ պահելու ձգտմամբ։

Ոչ պաշտոնական մակարդակով Ղարաբաղի խնդրի այսօրվա քննարկումը տեղի է ունենում հիմնականում արդի համաշխարհային էթնիկական շարժման տեսանկյունից։ Եւ սա այն դեպքում, երբ վերջերս, որոշ տվյալների համաձայն, Միջին Ասիայում դիտվում է հայ բանվորների, վարպետների, երիտասարդների ներհոս, որոնք Հայաստանից հեռանում են վաստակելու նպատակով, ներքին «դժվարությունների» պատճառով եւ «ուրիշ» հայտնի պատճառներով։ Դժվար չէ ենթադրել, որ այդպիսով, երբ Միջին Ասիայում ընդհանուր քաղաքական իրադրությունը չկայունանա, նրանց մի մասն այլեւս Հայաստան չի վերադառնա։ Հիմնականում միեւնույն պատճառներով ներկայումս դարձյալ Միջին Ասիա են տեղափոխվում զգալիորեն ավելի մեծ թվով ադրբեջանցիներ, լեզգիներ, քրդեր, թալիշներ, հատկապես երիտասարդներ, այս անգամ Ադրբեջանից։ Այսինքն, բնակչությունը Ղարաբաղի պատերազմի խնդիրն անդադար քննարկում է այդ իրադարձությունների կենդանի «կրողների» շնորհիվ։

Բայց ամեն ինչ չէ, որ այդքան մռայլ է։ ԽՍՀՄ-ի փլուզումից հետո գոյացած աշխարհաքաղաքական նոր պայմաններում ի հայտ եկան մի շարք հանգամանքներ, որոնք օբյեկտիվորեն զսպում են հայերի արտահոսքը Միջին Ասիայից։ Դա նախ եւ առաջ հնարավոր վերաբնակիչների գերակշիռ մեծամասնության մոտ դրա համար անհրաժեշտ նյութական միջոցների բացակայությունն է։ Հարկ է նշել, որ տեղական բնակչությունը եւ իշխանությունները հայերի արտագաղթին բացասաբար են վերաբերվում։ Դա բացատրվում է նախ եւ առաջ նրանով, որ մյուս ազգությունների համեմատ Միջին Ասիայում մեր հայրենակիցների մեջ բարձրագույն կրթությամբ անձանց տոկոսն ամենամեծն է։

Այստեղ միջինասիական երկրներում լավ են հիշում, որ Տաջիկստանում ծայր առած ողբերգությունն սկսվեց հակահայկական ելույթներից ու ջարդերից, եւ դա տեղաբնակներին ստիպում է կրկին ու կրկին մտածել այնօրինակ երեւույթների կործանարարության մասին, ինչպիսիք են ազգային անհանդուրժողականությունն ու կրոնական մոլեռանդությունը։ Հաջողություն մաղթենք այդ տարածաշրջանի մեր հայրենակիցներին։

ՌՈԶԱ ԳԱՐԲԻՇՅԱՆ,
Պատմագիտության թեկնածու

ՀԱՄԱՌՈՏ

Թուրքմենիայի փոխվարչապետը պարզաբանում է իր երկրի դիրքորոշումը

ՄՈՍԿՎԱ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՌԻԱ ՆՈՎՈՍՏԻ։ «Թուրքմենիան կողմնակից է ԱՊՀ երկրների հետ տնտեսական լայն համագործակցությանը, բայց դեմ է վերազգային մարմինների ստեղծմանը, որոնք կունենային վերահսկիչ եւ մանդատային կարգադրիչ պարտավորություններ»։ Թուրքմենիայի Նախարարների կաբինետի նախագահի տեղակալ Վալերի Օչերտովը այսպես պարզաբանեց իր երկրի դիրքորոշումը, որն այսօր չհամաձայնեց Միջպետական տնտեսական կոմիտեի ստեղծման կանոնադրության նախագծի քննարկմանը։ Օչերտովի խոսքերով, «նախ պետք է ավարտել անկախ պետության շենքի կառուցումը, իսկ քանի դեռ այն չի ավարտվել, հարկավոր է շատ զգույշ վերաբերվել ինքնիշխանության հոդակապերին»։ Թուրքմենիան տնտեսական համագործակցության ոլորտում նախապատվությունը տալիս է երկկողմ հարաբերություններին, ավելացրեց նա։

Ղալին խաղաղության է կոչում տաջիկներին

Տաջիկստանում գործում են վարձկաններ

Միացյալ ազգերի կազմակերպության գլխավոր քարտուղար Բուտրոս Ղալին կոչ է արել տաջիկական ընդդիմությանը դադարեցնել կրակը եւ սկսել խաղաղ բանակցությունների երրորդ փուլը։ Այդ մասին հայտարարել է գլխավոր քարտուղարի պաշտոնական ներկայացուցիչ Ջո Սիլսը։ Ղալին, որ այժմ գտնվում է Պակիստանում, հանդիպում է ունեցել Տաջիկստանում իր հատուկ ներկայացուցչի հետ։ Վերջինս տեղեկացրել է, որ Տաջիկստանի կառավարությունը մի շարք դրական քայլեր է ձեռնարկում խաղաղ կարգավորման ուղղությամբ։ Մասնավորապես, նախագահական ընտրությունները ու Սահմանադրության հանրաքվեն հետաձգվել են մինչեւ նոյեմբերի վերջը, որպեսզի ապահովվի բոլոր քաղաքական ուժերի մասնակցությունը դրանց։ Կառավարությունը որոշում է կայացրել նաեւ մի շարք քաղբանտարկյալների ներում շնորհելու մասին։

Միաժամանակ հաղորդվում է, որ ռուսական սահմանապահների կողմից Տաջիկստանի տարածքում ձերբակալված անձանց թվում կան Իրանից, Լիբիայից, Աֆղանստանից եւ այլ արաբական երկրներից եկած վարձկաններ։ «Մենք ունենք բազմաթիվ ապացույցներ», հայտարարեց մամլո ասուլիսում ՌԴ-ի դաշնային սահմանապահ ծառայության հասարակայնության հետ կապերի բաժնի պետ Ալեքսանդր Մալախովը։

«Ռուս սահմանապահները խաղաղապահության չեն միջամտում։ Մեր բռնված սահմանախախտները հանձնվում են Տաջիկստանի Լեռնային Բադախշանի Ինքնավար Մարզի անվտանգության նախարարության ներկայացուցիչներին», նշել է Մալախովը։

ԴԱԾ-ի մամլո ծառայության ղեկավար գնդապետ Սավչուկը գտնում է, որ վարձկանների հավաքագրումը կատարվում է Աֆղանստանում գտնվող Տաջիկստանի վտարանդի կառավարության կողմից։ *ՓԱՍՏ, ՌԻԱ ՆՈՎՈՍՏԻ*

Գեներալ Լեբեդ. «Պրիդնեստրովիեում իրադրությունը նորմալ է»

ՄՈՍԿՎԱ, 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ։ «Ներկա պահին իրադրությունը Պրիդնեստրովիեում նորմալ է», հայտարարեց ռուսական 14-րդ բանակի հրամանատար գեներալ Ալեքսանդր Լեբեդը «Ռոսիյսկայա գազետա»-յին տված հարցազրույցում, որը հրապարակվել է այսօր։ «14-րդ բանակի դուրսբերմանը վերաբերող բանակցությունների տասներորդ փուլից հետո, նշում է նա, ստորագրվեց համաձայնագիր այն մասին, որ ունեցվածքի 65 տոկոսը Ռուսաստանինն է, 35 տոկոսը՝ Մոլդավիայինը, իսկ Պրիդնեստրովիեն, որի տարածքում գտնվում է ամեն ինչ, բնավ հաշվի չի առնվում։ Իրավիճակն անիրական է. եկեք եւ փորձեք վերցնել։ Մոլդավիան կարող է դա անել միայն ուժի միջոցով, իսկ եթե վերցնի էլ, ապա կվերցնի միայն փշրանքներ։ Պրիդնեստրովիեի պատվիրակությունը հայտարարություն անելով հեռացավ այդ բանակցություններից, դրանով իսկ մեծագույն հարցականի տակ դնելով բոլոր համաձայնագրերի կատարումը»։ Ալեքսանդր Լեբեդի խոսքերով, Պրիդնեստրովիեում կան սեփական օրենքներ, կարգեր, սեփական պետեր եւ իշխանություն։ Գուցե ժամանակն է աչքերի վրայից վերցնելու քողը եւ տեսնելու, որ խնդիրը գոյություն ունի։ Կա մի հողակտոր, որտեղ ապրում է 750 հազար մարդ եւ արդեն 5 տարի այնտեղ գոյություն ունի Մերձդնեստրյան Հանրապետություն, եւ եթե ուզում ես լուծել այդ խնդիրը, պետք է հաշվի առնել բոլոր գործոնները։ Հակառակ դեպքում իրական չեն լինի ժամկետները, համաձայնագրերը կամ որեւէ այլ բան, գտնում է նա։

ԱԴՐԲԵՋԱՆ

Կասպից ծովի անորոշ կարգավիճակը կարող է վիժեցնել «դարի պայմանագիրը»

Նավթի ու գազի հանույթի պլանը չի կատարվում

ԲԱՔՈՒ, 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ։ Ինչպես հայտնի դարձավ իրավասու աղբյուրներից, Ադրբեջանի պետական նավթային ընկերության երկարատեւ բանակցությունների պատճառն այն է, որ ԱՄՆ-ի Հյուստոն քաղաքում նավթային ընկերությունների կոնսորցիումի անդամներից մեկը դեմ է հուշագրի ստորագրմանը։ Միջազգային դիտորդների կարծիքով, Կասպից ծովի միջազգային իրավական անորոշ կարգավիճակը կարող է ձախողել «դարի պայմանագրի» կնքումը։ Ինչպես հաղորդվել էր ավելի վաղ, Կասպից ծովի «լճային» կարգավիճակը կասկածի տակ է առնում Ռուսաստանը, որը ծրագրում է այդ խնդիրը քննարկել ԱՊՀ առաջիկա խորհրդաժողովում։ Միաժամանակ որոշ մասնագետներ նշում են, որ Թուրքիայի Ջեյհան նավահանգիստ հասնելիք արտահանական նավթամուղի երթուղին կարող է մերժվել Իրանի բռնամական կեցվածքի վերաբերյալ նախագահ Բիլ Քլինթոնի հայտարարություններից հետո։

Մյուս կողմից, Ադրբեջանի պետական նավթային ընկերության տվյալների համաձայն, անցած ամսին նավթի արդյունահանման պլանը (գազի խտանյութի հետ) կատարվել է 90.6 տոկոսով։ Ծրագրված 914.3 հազար տոննայի փոխարեն արդյունահանվել է 828.8 հազար տոննա։ Օգոստոսին գազի օգտահանման պլանը կատարվել է 72.8 տոկոսով։ 706.2 միլիոն խմ գազի փոխարեն արդյունահանվել է 514.4 միլիոն խմ։ Անցած 8 ամիսների 6 միլիոն 622.6 հազար տոննայի փոխարեն արդյունահանվել է 6 միլիոն 371.3 հազար տոննա նավթ, որ կազմում է պլանի 96.2 տոկոսը։ Գազի օգտահանման 8-ամսյա առաջադրանքը կատարվել է 83.5 տոկոսով։ 4917.1 միլիոն խմ-ի փոխարեն արդյունահանվել է 4103.6 միլիոն խմ գազ։

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Հրատապ

1978 թ. փետրվարի 1-ին շուրջ 15 տարվա աքսորից հետո Փարիզից Թեհրան ժամանեց հեղափոխության առաջնորդ այաթոլլահ Ռուհոլլա Մուսավի Խոմեյնին։ Նրան դիմավորող մի քանի միլիոնանոց բազմության մեջ էին նաեւ հայ համայնքի հոգեւոր առաջնորդները եւ թեմական խորհրդի անդամները։

Դեռեւս Փարիզում ապրած տարիներին այաթոլլահ Խոմեյնին հայտարարեց, որ «հաղթանակից հետո փոքրամասնություններն ազատ կլինեն ուրույն իրենց ճակատագիրը՝ հարգելով Իրանի հողային ամբողջականությունը»։ Փետրվարի 1-ին Թեհրան վերադառնալուց հետո նա կրկին ընդգծեց. «Մենք Իրանի ամբողջ ժողովրդին հավասար ենք համարում... Մենք հարգում ենք կրոնական փոքրամասնություններին։ Մենք ցավում ենք, որ նախկին թագավորը եւ իր կառավարությունը վատ են վերաբերվել փոքրամասնություններին։ Մեր հոգեւորականներին եւս վատ էին վերաբերվում։ Մենք նրանց հետ լավ կվարվենք, եւ նրանք հանգիստ կլինեն աստծով»։

1979 թ. հունիսին հրապարակվեց ... յացնող ուժերի դեմ, մերկացնի ժողովրդական շահերին սպառնացողներին, որպեսզի ձեռք բերի իր բռնագրավված իրավունքները» («Փյունիկ», 1979, 18 հունիսի)։ Իսկ «Ալիք» թերթում «Քանածել իրանահայության իրավունքների վերաբերյալ նոր սահմանադրության առթիվ» հոդվածում ընդգծված էր. «Բռնագաղթի ենթարկված հայ ժողովրդին նույն ռեժիմները պարտադրել են հագնել կրոնական փոքրամասնության պատմուճան՝ ելնելով իրենց ազգայնամոլական եւ ֆաշիստական քաղաքականությունից եւ այդ նեղ սահմանների մեջ, փաստորեն, արգելք են հանդիսացել մեր ազգային մշակույթի զարգացման, մեր ազգային կյանքի կազմակերպման, մեր ազգային դպրոցների ինքնուրույնության պահպանման խնդրում... Իրանի իսլամական սահմանադրության նախագիծը եւս ոչ միայն չի վերացնում իրանահայության համար անցյալում ստեղծված սահմանափակումները, ոչ միայն նոր ուղիներ չի առաջարկում մեր ազգի առաջադիմության եւ ինքնուրույնության համար, այլեւ ուրանում է հայությունը որպես ազգային

քրիստոնյաները ճանաչվում են միակ կրոնական փոքրամասնություն...», ապա եւս, ինչպես մյուս մահմեդական ուղղությունները, «...օրենքի սահմաններում ազատ կերպով կատարելու են իրենց կրոնական ծեսերը, անձնական հարցերի լուծման եւ կրոնի ուսուցման ժամանակ կառաջնորդվեն իրենց օրենքներին համապատասխան»։ Հետեւապես, սույն հոդվածի համաձայն, երկրում ճանաչվում են թե քրիստոնեությունը եւ թե հայոց եկեղեցին։ Ի դեպ, ոչ մահմեդական կրոնների, այդ թվում նաեւ քրիստոնեության, ուսուցման, կրոնական ծեսերի ու արարողությունների ազատ լինելու պարագան առաջին անգամ պաշտոնական ճանաչում ստացավ այդ հիմնական օրենքով։ Վերը նշված հոդվածով, ազգային կրոնական համայնքները ամուսնության, ապահարզանի, որդեգրության, կտակի եւ ժառանգության հետ կապված հարցերը վճռելիս ենթարկվում են իրենց եկեղեցական հաստատությունների օրենքներին (նախորդ սահմանադրության մեջ այսպիսի իրավունքներ չէին վերապահված)։ Իրանի քրիստոնյա ազգերը կարող են օրինական կերպով ի-

յերին, իրավունք է վերապահվում ունենալու իրենց կրոնական խորհուրդները։ Սակայն դրանք չպետք է խախտեն իսլամական հանրապետության օրենքներին վերաբերող որեւէ հոդված։

Մտնելով երկրի օրենսդիր օրգանների մեջ, կրոնական փոքրամասնությունները ի վիճակի կլինեն մասնակցելու իրենց քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական եւ մշակութային կյանքի ընտրությանը։ Իրանի Իսլամական Հանրապետության սահմանադրության 64-րդ հոդվածը հնարավորություն է տալիս նրանց դա կատարել հետեւյալ ձեւով.

«... Զրադաշտականները եւ հրեաները մեջլիսում կարող են ունենալ մեկական, քրիստոնյա ասորիները եւ քաղդեացիները միասնաբար՝ մեկ, իսկ Հյուսիսային եւ Հարավային թեմերի հայերը՝ մեկական պատգամավոր»։ Թեպետ ընտրական նախկին օրենքով եւս հայերին իրավունք էր վերապահվում ունենալու երկու ներկայացուցիչ, սակայն այդ իրավունքը վավերացված էր լրացուցիչ օրենքով, այժմ այն տեղ է գտել նոր սահմանադրության մեջ։

ՇՐՋԱՆ

Իրան. Սահմանադրությունը եւ ազգային կրոնական փոքրամասնությունների իրավունքները

Հոծ հայկական համայնքներին պատսպարող երկրների պետական-քաղաքական կառուցվածքները բազմազան են, հասարակությունը կազմող էթնիկ եւ կրոնական փոքրամասնությունների նկատմամբ վերաբերմունքը՝ տարբեր, որով հաճախ պայմանավորված է համայնքների գործնական հարաբերությունը Հայաստանի հետ, մանավանդ վերջինիս միջազգային իրավունքի սուբյեկտ ճանաչվելուց հետո։ Ստորեւ մի հետաքրքրական հոդված Իրանում այդ դրության վերաբերյալ։

ժամանակավոր կառավարության եւ իրանական իրավագետների մասնակցությամբ կազմված սահմանադրության նախագիծը, որը քննարկվեց մամուլում։ Բարձր հոգեւորականությունը սահմանադրական օրենքների վերջնական քննարկման համար ստեղծեց «Փորձագետների խորհուրդ» (մաջլեսե խոբրեգան)։ Այդ խորհրդին, իբրեւ կրոնական փոքրամասնությունների ներկայացուցիչ, մասնակցեց մեջլիսի առաջին գումարման հյուսիսային շրջանի պատգամավոր Հրայր Խալաթյանը։

1979 թ. դեկտեմբերին հաստատվեց Իրանի Իսլամական Հանրապետության Սահմանադրությունը՝ կազմված 12 գլուխներից եւ 175 հոդվածներից։

Ղուրանի պատվիրանների եւ շարիաթի օրենքների հիման վրա կազմված սահմանադրության համաձայն Իրանի Իսլամական Հանրապետությունն իրենից ներկայացնում է մի հասարակարգ, որն ամբողջովին հիմնված է կրոնական դավանանքի վրա. բոլոր հոդվածները, օրենքներն ու որոշումները բխեցնելով իսլամի սկզբունքներից։

Մահմեդական օրենքների թելադրանքով իսլամական հանրապետության առաջնորդների կողմից մերժվում է երկրի հասարակական ու քաղաքական, տնտեսական ու պետական, անգամ քաղաքացիների անձնական շահերին առնչվող - այն ամենը, ինչ բացասական ներգործություն կարող է ունենալ գոյություն ունեցող վարչակարգի վրա։

Սահմանադրության 19-րդ հոդվածում նշված է, որ Իրանի ժողովուրդը, առանց ազգային ու կրոնական խտրականության, ունի հավասար իրավունքներ, եւ գույնը, ցեղն ու լեզուն իրավունք չեն վերապահում որեւէ խմբի վերադասվելու մյուսներից, սակայն օրենքը ինչպես նախորդ, այնպես էլ իսլամական նոր սահմանադրության մեջ ազգություններ կամ ազգային բաժանումներ չի ճանաչում։ Սա է պատճառը, որ երկրում բնակվող ոչ մահմեդական ազգերը ճանաչվում են որպես կրոնական փոքրամասնություն եւ ոչ ինչպես ազգային միավոր։

Իրանահայությունը հույս ուներ հիմնական օրենքով ճանաչվել որպես ազգ, այլ ոչ թե «կրոնական փոքրամասնություն»։ Այդ կապակցությամբ Թեհրանում հրապարակվող «Փյունիկ» շաբաթաթերթը գրում է. «Աշխարհում գոյություն չունի նման կրոնական փոքրամասնություն։ Հայությունը կրոն չէ, հետեւապես գոյություն չունի որպես այդպիսին... Իրանահայությունը պետք է պայքարի իրեն «կրոնական փոքրամասնություն» ներկայա- միավոր եւ անտեսում նրան սահմանադրության մեջ («Ալիք», 1979, 8 հուլիսի)։

Ի դեպ, Իրանի հին սահմանադրության հոդվածներից եւ ոչ մեկում ազգային փոքրամասնությունների վերաբերյալ ոչինչ չէր նշված։ Միայն լրացուցիչ օրենքի 8-րդ հոդվածում գրված է, ու «Իրանական պետության բոլոր բնակիչները պետական օրենքի առջեւ հավասար են»։

Համաձայն իսլամական սահմանադրության 12-րդ հոդվածի, Իրանի պաշտոնական կրոնը համարվում է շիա ուղղության 12 իմամների գոյությունը ճանաչող (շիա էսնաաշարի) դավանանքը, որը ըստ հիմնական օրենքի՝ ընդմիշտ մնալու է անփոփոխ։ Սակայն մահմեդական մյուս աղանդները ճանաչվում են որպես գործող եւ հարգված ուղղություններ։

Նրանց իրավունք է վերապահվում ազատ կերպով կատարել իրենց կրոնական ծեսերը, անձնական հարցերի լուծման եւ կրոնի ուսուցման ժամանակ կառաջնորդվեն իրենց դավանանքների չափանիշներով։

Մահմեդական մյուս ուղղությունների միջեւ գոյություն ունեցող բոլոր տեսակի խտրականությունները վերացնելու նպատակով երկրում ազգային միասնության վերաբերյալ կոչերը դարձել էին իսլամական առաջնորդների, այդ թվում նաեւ իմամ Խոմեյնու ելույթների առանցքը։ Խոմեյնու հայտարարության համաձայն, Իրանում բնակվող ոչ պարսիկ մահմեդականների՝ «թուրքերի, լոռերի, արաբների, բելուջների միջեւ ոչ մի տարբերություն չկա, քանի որ նրանք իրենց հոգեւոր կարգերով, մշակութային ավանդույթներով սերտորեն միացած մահմեդականներ են, միասնական համայնքի անդամներ»։

Իսկ այաթոլլահ Մոնթազերին գտնում էր, որ շիաներն ու սուննիները հոգեպես կապված են միմյանց եւ հայտարարում, որ «Ղուրանը կհանդիսանա իրանական ժողովրդի սահմանադրությունը»։

Ազգային կրոնական փոքրամասնությունների նկատմամբ հանրապետության նորաստեղծ համակարգի դիրքորոշումը պարզաբանելու նպատակով անդրադառնանք նրա հիմնական օրենքին։

Իսլամական հանրապետության հիմնական օրենքում ազգային կրոնական փոքրամասնությունների իրավունքները տեղ են գտել 13, 15, 26 եւ 64 հոդվածներում։

13-րդ հոդվածի համաձայն, «Իրանցի զրադաշտականները, հրեաները եւ ...րենց դավանանքը տարածել ոչ մահմեդական շրջանում։

Համաձայն դոկտոր Մոհամմադ Դամադի կողմից կրոնական փոքրամասնությունների մասին իսլամական վիճակագրական աղբյուրներից կազմված հոդվածի, Իրանում բնակվող ուղղափառ քրիստոնյաների եւ կաթոլիկների թիվը հասնում է 96557-ի։

Գրիգորյան համայնքին պատկանող հայերը, որոնց թիվը հասնում է 77755 մարդու, միայն Թեհրանում ունեն առաքելական գործող 8 եկեղեցի։ Հայաբնակ այլ քաղաքներում նույնպես գործում են ուղղափառ քրիստոնյաների եւ կաթոլիկների եկեղեցիներ։ Թեհրանում առկա են 12 ավետարանական աղոթատներ։ Քրիստոնյա ասորիները, որոնց քանակը միայն Թեհրանում հասնում էր 17106 մարդու, ունեն շուրջ 10 եկեղեցի։

Համաձայն նշված վիճակագրական աղբյուրների, իրանաբնակ հրեաների քանակը կազմել է 26354 մարդ, որոնք, բացի այլ քաղաքներից, Թեհրանում ունեն 27 սինագոգ։ Պաշտոնական ճանաչում գտած իրանաբնակ զրադաշտականների թիվը 1986 թ. կազմել է 9689 մարդ, որոնք Թեհրանում եւ այլ քաղաքներում ունեն 35 ատրուշան։

Այսպիսով, մահմեդական կրոնի սկզբունքներով կազմված սահմանադրությունը դավանանքի կատարյալ ազատություն է շնորհում Իրանում բնակվող այլազգիներին, այդ թվում նաեւ՝ հայերին։

Սահմանադրության 15-րդ հոդվածում նշված է, որ «Իրանի ժողովրդի լեզուն եւ գիրը պարսկերենն է եւ պաշտոնական գրագրությունը, նամակագրությունները ու դասագրքերը պետք է գրվեն այդ լեզվով ու գրով, սակայն պարսկերենի հետ զուգահեռ տեղային եւ ազգային լեզուները կարող են ազատորեն օգտագործվել մամուլում, միմյանց հաղորդակցվելիս, ինչպես նաեւ այդ լեզուներով գրականություն դասավանդելիս»։ Ազգային լեզվով գրականություն դասավանդելու եւ պարբերական մամուլ լույս ընծայելու իրավունքի պաշտոնական ճանաչումը հայերի համար աննախընթաց նվաճում է։ Սակայն նշված հոդվածը չի արձանագրում մայրենի լեզվով կրթություն ստանալու պարագան։

26-րդ հոդվածով, որում ընդհանուր առմամբ խոսվում է կուսակցությունների, կազմակերպությունների ու միությունների ազատության մասին, միաժամանակ պետության կողմից ճանաչում գտած ազգային կրոնական փոքրամասնություններին, այդ թվում՝ հա-

Այսպիսով, հոդվածի հեղինակ դոկտոր Մոհամմադ Դամադը ճիշտ եզրահանգում է կատարել՝ գրելով, որ երկրի կրոնական փոքրամասնությունները, որոնց ընդհանուր թիվը հասնում է 213600 մարդու, իսլամական մեջլիսում ունեն 5 պատգամավոր, իսկ 50 միլիոնից ավել մուսուլման բնակչությունը՝ ընդամենը 170 պատգամավոր, այնուհետեւ նա նշում է, որ եթե կրոնական փոքրամասնությունները լինեին մահմեդականներ, քանակական հարաբերությամբ նրանց իրավունք չէր վերապահվի մեջլիսում մեկ պատգամավորից ավելին ունենալ։

Խոսելով պատգամավորների մասին՝ անհրաժեշտ է նշել, որ կան երկրներ, որոնց պառլամենտներում մասնակցում են ազգային փոքրամասնության ներկայացուցիչները։ Բայց սակավ են այն երկրները, որտեղ պաշտոնապես իրավունք է վերապահվում ազգային փոքրամասնության պատգամավորներին մասնակցել պառլամենտի գործերին, իբրեւ տվյալ երկրի բնակչության մաս կազմող մի համայնքի ներկայացուցիչ։ Այդ փոքրաթիվ երկրներից մեկը Իրանն է, որի մեջլիսին մասնակցում են ազգային փոքրամասնությունների պատգամավորները։

Հակառակ շահի իշխանության օրոք Իրանի մեջլիսում հայ պատգամավորների ոչ ակտիվ դերին՝ իսլամական հանրապետության ժամանակաշրջանում ներկայիս հյուսիսային շրջանի պատգամավոր Վարդան Վարդանյանը եւ հարավայինից Արտավազդ Բաղումյանը իրենց ակտիվ գործունեությամբ հաճախ են անդրադառնում համայնքում առաջացած անհրաժեշտ խնդիրներին՝ հավասարապես մասնակցելով երկրի հասարակական քաղաքական կյանքին։

14-րդ հոդվածը երկրի մահմեդականներին պարտավորեցնում է արդարացի եւ բարյացակամ վերաբերվել այլադավան ազգերին։

Նոր կառավարության սահմանադրությամբ իրանցիներին, այդ թվում ազգային կրոնական փոքրամասնություններին, քաղաքացիական ավելի շատ ընդհանուր արտոնություններ տրվեցին այնքանով, որ դրանք համապատասխանեն իսլամի նորմերին։ Այն ճանաչվեց իրանական ժողովուրդների եւ տարբեր դավանության տեր ազգային փոքրամասնությունների իրավահավասարությունը, սակայն առանց նշելու, թե խոսքը ինչ իրավունքների է վերաբերում։

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՓԱՀԼԵՎԱՆՅԱՆ,
Պատմական գիտությունների թեկնածու

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

Փոքրիկ մի բաժակ ջրում

Չէինք կարծում, թէ «Փարոս» լրատուական գործակալութեան տարածած մի լուրի մասին մեր պարզ նկատառումն այնքան ջուր պիտի քաշէ, որ նոյնիսկ «Լրագիր» թերթը խառնուի դրան, արդէն փորփրելով մեր խմբագրական խոհանոցը։ Չարաբաստիկ միջադէպն այս է։ Սեպտեմբերի 2-ին «Փարոս» գործակալութիւնը ի թիւս այլ բաժանորդների, մեզ նոյնպէս տրամադրեց մի լուր, որ սկսւում էր այսպէս. «Փարիզ, 2 սեպտեմբերի. Ֆրանսիական «Լը Մոնդ» թերթը «Շատ մեծ պատերազմ» խորագրով հրապարակել է...» եւ այլն, չնշելով կոնկրետ ժամանակը։ Մեր թերթը վերոհիշեալ հոդուածի մասին արդէն մինչ այդ տպագրել էր նաեւ նյութ («Մոնդի» հոդուածը թուագրուած է 3 օգոստոս, դրա մասին տեղեկութիւնը, հոդուածն ամբողջութեամբ եւ հոդուածի պատասխանը տպագրել էինք համապատասխանաբար օգոստոս 5-ին, 9-ին եւ 25-ին)։ Ենթադրում ենք, որ «Փարոս» լրատուական գործակալութեան համապատասխան բաժնի աշխատակիցը պարզապես ծանոթ չի եղել մեր նյութերին, եւ երբ օգոստոսի վերջերին կամ հաւանաբար սեպտեմբերի 1-ին ձեռքն է ընկել Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթի օգոստոսի 4-ի համարը, թերթի առաջին էջից քաղել եւ նյութ է պատրաստել,- ինչ որ շատ բնական ենք համարում,- սակայն մի մէջին տալով ճիշտ հակառակ իմաստ. «Ռիփերթը հաւանական չի նկատեր որ Հայերու բնաջնջման ծրագրին հրաման մը տուած ըլլայ Թուրքիան ղեկավարող եռեակին՝ Թալաթ, Էնվեր, Ճեմալ, կողմէ», գրում է «Յառաջը»։ Մինչդեռ «նա (Ռիփերթը) շատ հաւանական է նկատում, որ հայերի բնաջնջման ուղղակի հրամանը տրված լինի ղեկավարող եռյակի՝ Թալեաթի, Էնվերի եւ Ջեմալի կողմից», արեւմտահայերենը արեւելահայերենի եւ ժխտականը բայց հաստատականի վերածելով տեղեկացնում է «Փարոսը»։

Մենք մեր պարտքը եւ իրավունքն ենք համարում մեր ընթերցողներին տեղեկացնել, որ վերոհիշյալ նյութի մասին մենք գրել ենք դեռեւս մեկ ամիս առաջ, մյուս կողմից, անհնարին մատնանշել «Փարոս» գործակալության անուշադրության հետեւանքով սողոսկած խեղաթյուրումը։ Ամենեւին, հասկանում ենք, որ լավ կյանքից չէ, որ «Փարոսը» սփյուռքահայ մամուլն ստանում է փոքր ուշացումով (մենք նույնպես այդ վիճակում ենք) եւ լիովին գնահատում ենք սփյուռքահայ կյանքը ներկայացնող նրա ջանքերը (առայժմ դրանից ավելին հնարավոր չէ անել եւ ոչ ոք չի անում)։ Սակայն չենք հասկանում, թե ինչու է այդ գործակալությունը վիրավորված կեցվածք ընդունում, եւ բոլորովին անհասկանալի է, թե ինչու է «Լրագիրը» անհարկի մեզ ուսուցանում, թե որ գործակալությունից ստացած լուրը ո՞ր օրը վերցնենք եւ, մանավանդ մեզ անվանում «դասվելու ենթակա դասավոր» (?)։

Կրկնում ենք «Փարոսի» վերոհիշյալ լուրի վերաբերմամբ մեր նկատառումները. ճիշտ պիտի լիներ, որ նա իր տարածած լուրի մեջ նշեր, որ այդ մասին արդեն գրել է հայաստանյան մամուլը, եւ չխեղաթյուրեր վերը մեջ բերված միտքը։ Այլ «ինչ-ինչ հարկադրված նպատակներ», ինչպես գրում է «Լրագիրը», մենք չունենք եւ չենք էլ կարող ունենալ մի գործակալության նկատմամբ, որ շատ կարճ ժամանակում ոտքի կանգնեց եւ արժանի է մեր քաջալերանքին։

«ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ»
ռադիոկայան

Ամեն օր ժ. 18-19-ը միջին ալիքով 1395 կհ հաճախականությամբ եւ առավոտյան 6.40-7.40 երեւանի քաղաքային ցանցով, երկար եւ միջին ալիքներով եթեր են հեռարձակվում «Ազատություն» ռադիոկայանի հայկական բաժնի ծրագրերը։

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Միջազգային

Լրագրող Լուսիկ Ղուկասյանի թուրքական հանդիպումները

«Փոխանակ առաջ նայելու, դուք փորփրում եք պատմությունը եւ նորանոր ընդհարումների աղբյուր փնտրում»

Թուրքիայի Մայր հայրենիք կուսակցության գլխավոր քարտուղարի տեղակալ, թուրքական Ազգային մեծ ժողովի անդամ, դիվանագետ Քամրան Ինանն այպանում է հայերին, ասելով, թե «պարտվողը միշտ դուք եք լինելու, քանի որ 3 մլն եք եւ շրջապատված 7 մլն ադրբեջանցիներով եւ 60 մլն թուրքերով...»

- Պրն. Ինան, ի՞նչ տեղ է զբաղեցնում ձեր կուսակցությունը Թուրքիայի քաղաքական ուժերի համակարգում:

- Մեր Մայր հայրենիք կուսակցությունն ստեղծվել է վաղամեռիկ նախագահ Օզալի կողմից: Այժմ նրա ղեկավարը Մեսութ Յըլմազն է: Երկրի իշխանությունը կուսակցության ձեռքին է եղել ութ տարի շարունակ, որի ընթացքում մի շարք հիմնական փոփոխություններ են տեղի ունեցել ինչպես երկրի տնտեսության, այնպես էլ հասարակական կառուցվածքի բնագավառներում: Կուսակցության աշխատանքն իր ստեղծման օրից միշտ էլ եղել է նպատակաուղղված, անհրաժեշտ եւ հանրօգուտ: 1991 թ. վերջին ընտրություններից հետո մենք խորհրդարանի գլխավոր ընդդիմադիր կուսակցությունն ենք համարվում եւ, ինչպես ցույց տվեցին հուլիսի 10-ին Ստամբուլում կայացած տեղական ընտրությունները, մենք առաջին տեղն ենք զբաղեցնում այժմ որպես երկրի իշխանության գլուխ անցնելու այլընտրանքային կուսակցություն: Խորհրդարանի 450 տեղերից 100-ը մեզ են պատկանում: Սա կենտրոն, կենտրոնաջ թեքումով հեղափոխական մի կուսակցություն է, որն առաջնությունը տալիս է տնտեսական բարեփոխություններին, հարվածելով պետությանն այդ բնագավառի թերությունների համար: Մենք մեծ հաջողություններ ունենք հատկապես երեք հանձնախմբերում: Ձայների տոկոսային հարաբերությամբ մենք առաջին տեղն ենք զբաղեցնում, 37,9 տոկոսով, երկրորդը` Բարօրություն կուսակցությունն է, հետո գալիս են Ճշմարիտ ուղի (11 տոկոս) եւ Սոցիալ դեմոկրատ (5 տոկոս) կուսակցությունները: Հաջորդ ընտրություններում մենք դարձյալ իշխանության գլուխ կվերադառնանք:

- Իսկ ե՞րբ են անցկացվելու դրանք:

- Նախատեսված են 1996-ին, բայց մենք այն կարծիքին ենք, որ վաղաժամկետ ընտրություններ կանցկացվեն, որովհետեւ այս կուսակցությունն ի վիճակի չէ երկու տարի եւս շարունակել: Նրանք մարտերը տանուլ են տվել բոլոր բնագավառներում, ե՛ւ ներքին, ե՛ւ արտաքին, ե՛ւ տնտեսության, ե՛ւ քաղաքականության մեջ:

- Որոնք են, ձեր կարծիքով, ղարաբաղյան հակամարտության պատճառներն ու խնդրի լուծման ուղիները: Ի՞նչ դեր կարող է խաղալ Թուրքիան այդ հարցում:

- Կարծում եմ, այս հարցը դուք պետք է ուղղեք հայկական կառավարությանը: Հայերը գրավել են Ադրբեջանի տարածքի ավելի քան 20 տոկոսը եւ ագրեսիա են ծավալել: Միեւնույն ժամանակ, որ այդ ագրեսիան շարունակվի, դժվար [...]ինելու լուծում գտնել այդ խնդրին: Մենք միշտ ասել ենք, որ այս շրջանում ուժի օգնությամբ տարածքների ընդարձակման հասնելն անընդունելի է: Դա հակասում է ԵԱՀԽ-ի, Փարիզյան խարտիայի եւ ՄԱԿ-ի սկզբունքներին: Հայաստանը փաստորեն գործում է այդ սկզբունքների դեմ: Անհրաժեշտ է դադարեցնել ագրեսիան, քանի որ սառը պատերազմի ավարտից հետո մենք մտել ենք մի նոր դարաշրջան, խաղաղության եւ համագործակցության մի դարաշրջան: Նախկին Խորհրդային Միության մյուս հանրապետությունների շարքում հայկական պետության գոյությունը մենք ճանաչում ենք, բայց ագրեսիայի ծավալման պայմաններում դեպքերն այլ ընթացք են ստանում: Բոլոր միջազգային մարմինների կողմից ընդունված իրականություն է, որ Լեռնային Ղարաբաղն իրավական տեսակետից պատկանում է Ադրբեջանին: Ճիշտ է, այնտեղ հայկական փոքրամասնություն է ապրում, բայց Ադրբեջանի օրենքների տակ: Էթնիկական խմբավորումներ ապրում են աշխարհի շատ երկրներում: Մեծ քանակությամբ հայեր ապրում են Ֆրանսիայում, ԱՄՆ-ում, եւ եթե ինքնորոշման նման հարցադրում առաջ քաշեն նրանք այդ տարածքներում, ու՞ր կհասնենք:

- Բայց չէ՞ որ այդ օրենքներից էլ ելնելով յուրաքանչյուր ժողովուրդ, այդ թվում նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդը, ինքնորոշման իրավունք ունի:

- Այդ հարցը կարելի է բարձրացնել խաղաղ ճանապարհով: Կարելի է դիմել Միավորված ազգերին, Անվտանգության խորհրդին, ԵԱՀԽ-ին, եւ այլն, բայց ոչ ուժային միջոցների, ոչ զավթման քաղաքականության: Չպետք է նախ զավթել, հետո պահելու իրավունք պահանջել: Նման դեպքում այդ պահանջը լսող չի լինի: Որտեղ ուժային դիրքերից են խոսում, այնտեղ օրինականություն լինել չի կարող:

- Այդ դեպքում, կարծում եմ, կարելի է բերել Հյուսիսային Կիպրոսի օրինակը...

- Դա օրինական է, որովհետեւ եթե դուք նայեք 1959-60 թթ. համաձայնագրերն ու երաշխավորության պայմանագիրը, դուք կտեսնեք, որ Կիպրոսը ազգերի ինքնորոշման արդյունքը չէ, այլ Մեծ Բրիտանիայի, Հունաստանի եւ Թուրքիայի կողմից ստորագրված 1959-ի Ցյուրիխ-Լոնդոնյան համաձայնագրի, որտեղ հստակ հոդված կա ազգությունների համաչափ գոյատեւման եւ տարածքների ամբողջականության մասին: Համաձայնագիրը պարտավորեցնում է կողմերին հարգել այդ կետը: Այդ հոդվածի դրույթները խախտվեցին 1974-ի հուլիսին, երբ պրն. Սամսոնը, որը հույն էր եւ ոչ թե թուրք, էնոսիս հայտարարեց (Հունաստանի հետ միավորվելու ցանկություն: Լ. Ղ.), եւ մենք ստիպված եղանք միջամտել, որպեսզի խաղաղություն հաստատենք կղզում: Եւ վերջին քսան տարիների ընթացքում, որ մենք այնտեղ ենք, արյունահեղություն չի եղել: Դա շատ լավ է:

- Բայց բավականաչափ արյունահեղություն տեղի ունեցավ այն ժամանակ:

- Սկզբում այո: 1963-ի վերջերից, դեկտեմբերի 21-ից մինչեւ 1974-ի կեսերը, երբ հարյուրավոր թուրք քաղաքացիներ սպանվեցին, եւ նաեւ հույներ, բայց դրանից հետո այդպիսի բան չի պատահել, եւ մենք պետք է ուրախ լինենք դրա համար: Կարծում եմ, կիպրոսյան հարցը լուծված է, եւ պետք է փակված համարել այն:

- Պրն. Ինան, ինչքան ինձ հայտնի է, վերջերս ձեր խորհրդարանում քննարկվում էր թուրք խաղաղարար ուժեր ղարաբաղյան հակամարտության շրջան ուղարկելու հարցը: Ո՞րն է ձեր դիրքը այդ հարցում:

- Այո, մենք կողմ ենք նման ուժերի կազմում ընդգրկվելու գաղափարին: Հարցն այն էր, թե այդ զորքերը ՄԱԿ-ի՞, թե ԵԱՀԽ-ի իրավասության տակ կլինեն: Մինչդեռ Ռուսաստանը, առաջ անցնելով, ԱՊՀ զորքեր առաջարկեց: Մեր կարծիքով, միջազգային զորքերի գոյությունն ավելի նպատակահարմար է: Եւ այդ դեպքում մենք պատրաստ ենք մասնակցելու, ինչպես Սոմալիի եւ Բոսնիայի հարցերում:

- Իսկ ի՞նչ է ձեր կարծիքը հայ-թուրքական հարաբերությունների զարգացման հեռանկարների մասին:

- Կարծում եմ, այնքան ժամանակ, որ Հայաստանը շարունակի գրաված պահել Ադրբեջանի տարածքները, երկու երկրների միջեւ հարաբերությունների զարգացման կամ դիվանագիտական հարաբերությունների հաստատման մասին խոսք անգամ լինել չի կարող: Մեր ներկա կառավարությունը նույնիսկ շատ մեծահոգի գտնվեց, կազմակերպելով 100 հազար տոննա ցորենի ուղարկումը Հայաստան եւ թույլատրելով, որ Հայաստանին տրվող արեւմտյան օգնությունն անցնի մեր երկրի տարածքով: Ադրբեջանը դաշնակից պետություն է, եւ մենք պատմականորեն եւ էթնիկապես կապված ենք այդ երկրի հետ եւ չենք կարող անտարբեր մնալ նրա հանդեպ կիրառվող ներխուժման նկատմամբ: Դժբախտաբար, անկախություն ձեռք բերելուց անմիջապես հետո Հայաստանը դարձավ նախկին Խորհրդային Միության միակ հանրապետությունը, որ ագրեսիա ծավալեց իր հարեւանի նկատմամբ: Մյուս հանրապետություններում տեղական բնույթի կռիվներ տեղի ունեցան, Տաջիկստանում, Վրաստանում եւ նույնիսկ Ադրբեջանում, բայց նրանցից ոչ մեկը հարեւանի դեմ պատերազմ չսանձազերծեց: Հայաստանը միակ բացառությունն է: Եւ սա անընդունելի է մեր ժամանակներում: Դուք տեսաք, թե ինչ պատահեց Իրաքի հետ, երբ Քուվեյթ մտավ: Մենք կցանկանայինք խաղաղություն տեսնել Կովկասյան տարածաշրջանում, որտեղ հնարավոր լիներ տնտեսական եւ տեխնոլոգիական համագործակցություն ծավալել: Մենք պատրաստ ենք մեր գիտելիքները ներդնելու ինչպես Կենտրոնական Ասիայի, այնպես էլ մեզ անմիջական հարեւան երկրներում: Խոսքն այժմ Հայաստանինն է: Եթե նա համապատասխան պայմաններ ստեղծի, լավ հարաբերություններ կհաստատվեն, իսկ եթե շարունակի ագրեսիան, ապա հավատացած եղեք, որ մեկուսացման կդատապարտվի եւ դժվարություններն անպակաս կլինեն: Երբեմն մարդիկ սխալ

հաշվարկներ են անում, հույսը դնելով հեռավոր արեւմտյան պետությունների վրա, ենթադրելով, որ նրանք կպաշտպանեն իրենց ամեն մի քայլը, նույնիսկ ագրեսիան: Դա սխալ է: Որոշ ժամանակ նրանք կարող են պաշտպանել ձեզ, բայց ի վերջո դուք կմնաք միայնակ: Վերցրեք Միջին Արեւելքի օրինակը: 45 տարի հետո Իսրայելն ու արաբները հաշտվում են: Սա հրաշալի է: Իսկ դուք փոխանակ առաջ նայելու, փորփրում եք պատմությունը եւ նորանոր ընդհարումների աղբյուրներ փնտրում, առանց մտածելու, որ 70 տարի շարունակ կոմունիզմի տակ ապրելուց հետո, ձեր երկիրը կարիք ունի վերականգնման: Ես անկեղծորեն սխալ եմ գտնում ձեր դիրքորոշումը:

- Որպես պրոֆեսիոնալ դիվանագետ, չե՞ք կարծում, որ դիվանագիտական հարաբերությունների հաստատումը կնպաստեր խնդիրների, այդ թվում նաեւ Ղարաբաղի խնդրի, լուծմանը:

- Անշուշտ, բայց առանց այդ հարաբերությունների էլ բարձր մակարդակի հանդիպումներ, այցելություններ, հեռախոսային զրույցներ եղել են, որոնք առանձնապես ոչնչի չեն ծառայել: Թուրքական հասարակական կարծիքն էլ այժմ չի ընդունի դիվանագիտական հարաբերությունների հաստատումը Հայաստանի հետ, քանի դեռ նա նախահարձակի դերում է:

- Կարծու՞մ եք, որ միջպետական հարաբերությունների բացակայությունը խոչընդոտում է նաեւ միջկուսակցական հարաբերությունների հաստատմանը:

- Անտարակույս: Իմ կարծիքով շատ վաղ է խոսել միջկուսակցական հարաբերությունների հաստատման մասին: Դուք նորաստեղծ պետություն եք, եւ ձեր ժողովրդավարությունը նոր-նոր է ձեւավորվում: Դուք նախ պետք է այն ամրացնեք, ճանաչման արժանանաք միջազգային հասարակության կողմից, ապա նաեւ գործեք համապատասխան միջազգային օրենքների եւ սկզբունքների, որոնցից ամենակարեւորը հարեւանի տարածքային ամբողջականության ճանաչումն է: Այնպես որ դուք ինքներդ եք բարդացնում հարցերը ձեզ համար, մանավանդ որ նավահանգիստներից զուրկ, ցամաքով շրջապատված պետություն եք: Սկզբում մենք շատ բարյացակամ էինք, նույնիսկ առաջարկեցինք օգտվել սեւծովյան հաղորդակցության միջոցներից: Բայց ձեր նախահարձակ նպատակները գլխիվայր շրջեցին շրջանում համագործակցության ամեն մի փորձ:

- Դուք որեւէ տեղեկություն ունե՞ք հայկական քաղաքական կուսակցությունների գործունեության մասին: Եթե այո, ո՞ր կուսակցության հետ կցանկանայիք համագործակցել:

- Ոչ, չունեմ: Եթե Հայաստանում իրոք ժողովրդավարությունն իշխեր, եւ քաղաքական կուսակցությունների մեխանիզմը աշխատեր, այս պատերազմը չէր լինի: Որովհետեւ բոլոր տեսակի պատերազմներն էլ բռնակալների կողմից են սկիզբ առել: Ժողովրդավարական սկզբունքներով կառավարվող երկրների կողմից ոչ մի անգամ պատերազմ չի սանձազերծվել: Քաղաքական կուսակցությունների գոյությունը, հասարակական կարծիքի ձեւավորումը, լրատվական միջոցների եւ մյուս մեխանիզմների առկայությունը խոչընդոտում են նախահարձակ լինելու բռնակալական ձգտումներին:

- Բայց Հայաստանը պաշտոնապես հայտարարել է, որ ինքը մասնակից չէ պատերազմին: Հակամարտությունը Լեռնային Ղարաբաղի եւ Ադրբեջանի միջեւ է:

- Հենց դրանում էլ առկա է ագրեսիվ քաղաքականության միտումը, որը շատ վտանգավոր է: Եթե պատմությանը դիմենք, կտեսնենք, որ բոլոր ծավալապաշտական քաղաքականություն վարող պետությունները ի վերջո պարտվել են: Ձեր խորհրդարանն իր կազմավորումից անմիջապես հետո մի որոշում ընդունեց, որով տարածք է պահանջում Ադրբեջանից: Դա խիստ անհանգստացնող է Թուրքիայի համար եւ եթե երբեւէ մենք հասնենք դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելու աստիճանին, թեեւ իմ կարծիքով այդ օրը դեռ շատ հեռու է, ապա թուրք հասարակական կարծիքը մեզանից կպահանջի, որ Հայաստանի կողմից չեղյալ համարվի այդ որոշումը: Դուք պետք է հարգեք եւ ճանաչեք գոյություն ունեցող սահմանները:

- Ձեր կարծիքով հնարավո՞ր է արդյոք ներկայիս Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ տնտեսական հարաբերություններ հաստատել, հատկապես սահմանամերձ շրջաններում:

- Ոչ, այնքան ժամանակ, քանի դեռ ձեր զորքերը Լեռնային Ղարաբաղում եւ Ադրբեջանում են:

- Քաղաքական կարգավորումն, ուրեմն, ձեր կարծիքով առաջնահե՞րթ է:

- Հաստատապես: Կարծում եմ այս բոլոր հարցերի, հնարավոր կապերի եւ հարաբերությունների պատասխանը, բանալին գտնվում է հայկական կառավարության ձեռքում: Եթե հայերը փոխեն իրենց վերաբերմունքը եւ դառնան բարեկամական, մենք էլ մեր կարելին կանենք բարիդրացիական հարաբերություններ հաստատելու կապակցությամբ: Ձեր գոյությունը ոչ ոք չի վիճարկում, մենք ճանաչում ենք ձեզ, բայց դուք էլ ձեր հերթին պարտավոր եք գործել ՄԱԿ-ի, Փարիզի խարտիայի եւ այլ միջազգային օրենքների ու սկզբունքների համաձայն: Մենք հայերի նկատմամբ բացարձակապես ոչ մի բացասական զգացմունքներ չունենք, հակառակ այն բանին, ինչ տեղի է ունեցել:

- Ի դեպ, ի՞նչն է խանգարում Թուրքիային ճանաչելու հայկական ցեղասպանությունը եւ ի՞նչ պայմաններում դա հնարավոր կդառնա:

- Եթե այդ թղթածրարը բացեք, մեր երկու երկրների միջեւ երբեք լավ հարաբերություններ չեն կարող լինել: Դա անցյալին է պատկանում, պատմությանը: Մենք այսօր բավականաչափ խնդիրներ ունենք դիմակայելու եւ կարիք չկա վերադառնալու անցյալին: Եթե փորփրենք անցյալը, շատ բաներ կարող են դուրս գալ... Հայերի կողմից թուրքերի զանգվածային սպանություններ եւ այլն: Չեմ կարծում, որ միմյանց մեղադրելը կողմերից որեւէ մեկին օգուտ կբերի: Եկեք ապագային նայենք: Մեր հասցեին ուղղված հայերի մեղադրանքները, եւ հատկապես 80-ական թվականներից առաջ եւ հետո տեղի ունեցած ահաբեկչական գործողությունները չեն կարող նպաստել մեր երկրների միջեւ հարաբերությունների կանոնավորմանը: Մենք էլ շատ բան կարող ենք ասել հայերի հասցեին: Բայց եկեք պատմության գրկում թողնենք այն, ինչ անցյալին է վերաբերում: Համարենք դրանք պատմության անցած էջեր, գլուխներ: Այսօր Թուրքիայում ապրում են ավելի քան 50 հազար թուրք քաղաքացիներ, որոնք ծնունդով հայ են: Նրանք վայելում են ամեն ազատություն եւ իրավունք: Ունեն իրենց գործող եկեղեցին, թերթը, կրթական համակարգը, եւ այլն: Մեր երկրի օրինապահ քաղաքացիների նկատմամբ ոչ մի նախապաշարում, ոչ մի բացասական զգացմունք մենք չունենք: Այնպես որ եկեք ապագային նայենք: Անընդհատ անցյալին վերադառնալով դուք ոչ մի տեղ չեք հասնելու, ընդհակառակը, դուք միշտ լինելու եք պարտվողը, որովհետեւ ընդամենը 3 միլիոն եք եւ շրջապատված ցամաքով, իսկ մենք 60 միլիոն ենք եւ աշխարհի հետ կապը անցնում է մեր տարածքով: Այնպես որ ավելի լավ է բարեկամաբար ապրենք որպես հարեւաններ:

- Դուք երբեւէ հանդիպում ունեցե՞լ եք որեւէ հայ քաղաքագետի հետ:

- Ոչ, բայց հայ առանձին անհատների հետ շատ եմ հանդիպել, ե՛ւ այստեղ, ե՛ւ արտասահմանում: Նրանք մեր բարեկամներն են: Նույնիսկ ահաբեկչական այդ սոսկալի տարիներին, երբ 52 փայլուն դիվանագետներ կորցրինք, մենք մեր հայ քաղաքացիներին վատ չենք վերաբերվել: Մենք խաղաղասեր ժողովուրդ ենք: Կարծում եմ, Աթաթուրքի լավագույն բարեփոխումներից մեկն այն է, որ նա վերջ դրեց Թուրքիայի ծավալապաշտական քաղաքականությանը:

- Պրն. Ինան, որեւէ բան կուզենայի՞ք ավելացնել:

- Միայն մի բան: Մենք ցանկանում ենք բարիդրացիական հարաբերություններ ունենալ բոլորի, այդ թվում նաեւ ձեզ հետ: Իսկ դրան հասնելու միակ ճանապարհը ուժային միջոցներից հրաժարվելն է եւ փոխարենը խաղաղ համագործակցության ուղիներ փնտրելը: Համոզված եմ, որ մարտահրավերները ձեզ միայն ավելորդ գլխացավանք կարող են պատճառել: Ի վերջո, այս պատերազմում, որ դուք սանձազերծեցիք Ադրբեջանի դեմ, հայեր եւս սպանվեցին: Եւ դուք պատասխանատու եք նրանց կյանքի համար: Իսկ այն մեկ միլիոն ազերի փախստականները, որոնք տեղահան են արվել, կմոռանա՞ն իրենց դառը ճակատագիրը: Դուք թշնամանք եք սերմանում ձեր հարեւանի նկատմամբ առանց հաշվի առնելու, որ նրանք 7 միլիոն են, իսկ դուք 3 միլիոն: Կարծում եմ, իշխանության գլուխ կանգնած մարդիկ պարտավոր են ծառայել իրենց երկրի երկարաժամկետ ապագայի եւ ոչ թե ռազմական արկածախնդրություններով կարճատեւ ժողովրդականություն վայելելու մասին: Դա նրանց ոչ մի տեղ չի առաջնորդի: Եւրոպական պատմությունը՞ չէ լի այդպիսի արկածներով եւ արդյունքը դուք գիտեք անշուշտ: Միլիոնավոր զոհեր վասն ոչնչի:

- Պրն. Ինան, կարո՞ղ եք ասել, որ եթե մի անգամ եւս իշխանությունն անցնի ձեր ձեռքը, դուք ավելի բարյացակամ կլինեք Հայաստանի նկատմամբ:

- Այո: Դա վերաբերում է բոլորին: Մենք բարեկամական կլինենք բոլոր նրանց հետ, ովքեր լավ կվերաբերվեն մեզ եւ խաղաղասեր կլինեն:

Անկարա, հուլիս, 1994

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Մշակույթ

— Այո, Հայաստանի գրողների միությունը ահա չորս տարի է՝ կաթվածահար է: Թվում է, թե հայոց դիցաբանական աստծուն անվանակից ՀԳՄ գոնե երեք ղեկավար պարոնայք միջեւ արդարացնեն դասականի խանդավառ հույսերը. «Ծնծա՛, բյուրվիսառ Հայաստան աշխարհ, Փրկության արեւ Վահագն նեզ տեսար»: Բայց, ավաղ, ահեղամ ոունչ անունը կար, նմանումը չկար: Դա վերջնականապես պարզ դարձավ վերջին ամիսներին, երբ Գրողների միությունը ընկավ հոգեվարքային բացահայտ ջրաժանումների մեջ: Դեբանուս աստծու անվանակիցներից մեկը փախավ (ուրիշ բառ չեմ գտնում) Վիլնյուս, երկրորդը, մինչեւ վերջերս զբաղ-

թին: Երկու բառով ասեմ միայն, որ գրողների մեծ մասը կիսաքաղց, երբեմն նույնիսկ՝ պարզապես խղճուկ գոյություն է քարշ տալիս, որը ավելի ճիշտ կլիներ չգոյություն անվանել, գրիչ ու խավարի մեջ ոչ ոք նրանցով չի հետաքրքրվում, հուսալքված են ու սոցիալապես լրիվ անպաշտպան: Եվ այս կացարյալ թշվառությունը ղեկավար հորջորջված մի քանի արտոնյալների ծոխ ապրելակերպի եւ արտասահմանյան խմբակային վոյաժների ֆոնին... Իսկապես որ՝ խնջույք ժանտախտի ժամին: Այս վիճակում ստեղծագործական որեւէ աշխատանքի մասին խոսելն ավելորդ է:

— **Ո՞րն են այդ վիճակի պատճառները:**

Օրինակ, արտահերթ համագումար, ըստ Կանոնադրության 18 րդ հոդվածի, կարող էր հրավիրել նաեւ ՀԳՄ խորհուրդը՝ իր որոշմամբ: Այնինչ մեզ համոզում էին, թե՝ հարցը իրավասու է լուծել միայն ընդհանուր ժողովը, որը եւ հուլիսի 20 ին միաձայն ընդունեց հրավիրել արտահերթ համագումարի: Բայց ինչի՞ համար էր այս այլակարծությունը, որոշումը յատեցնելու խարդախությունը: Կամ նույնիսկ բաց () ինքնակարծությունը սպառնալու կեղծելը, ինչը տեղի ունեցավ ընդհանուր ժողովում, երբ վերահիշյալ մեծարգո խորհուրդը «վարում էր» բալկոնը... Եվ ի՞նչ կարելի է հուսալ փակ ինքնակարծություններից, որոնք սպասվում են մեզ արտահերթ համագումարում: Եվ այսուհետ մանր ծուռ,

Անցուցե մեղավոր ենք նաեւ մենք՝ գրողներս: Սխալ ընտրություն էինք կատարել, միջև փորձեինք սխալը շուտ ուղղել: Տեսնում էինք, չէ՞, որ մարդիկ ոչ միայն անկարող են, այլեւ չեն էլ ցանկանում աշխատել: Ո՞ւմ էինք սպասում: Բայց լավ է ուշ, քան երբեք:

— **Հայաստանի գրողների միության փլուզման պատճառների, ներկա հոգեվարքի մասին խոսելու կարելի է երկար խոսել, բայց եկեք դառնանք: Ավելի ճիշտ՝ փորձենք նայել դեպի առաջ: Ձեր կարծիքով, ինչի՞ց ելնելով գումարվեց արտահերթ համագումարը: Արդյո՞ք նախահամագումարյան ծանր մթնոլորտը չի խանգարելու համագումարի դահլիճ...**

Դավիթ Հովհաննես. «Նոր ղեկավարությունը պիտի լինի աշխատող ղեկավարություն»

Սեպտեմբերի 15-ին, ժ. 11-ին, Սունդուկյանի անվան թատրոնի շենքում իր աշխատանքը կսկսի ՀԳՄ արտահերթ համագումարը

«Գրողների միությունում պառակտում խոսսնարքեր»: Հայաստանի գրողների միությունից ստացված գրությունը այս վերնագրի տակ զետեղվեց «Ազգ»-ի հուլիսի 8-ին: [illegible] ՀԳՄ խորհրդի (վարչության) մի շարք անդամների [illegible] Դավիթ Հովհաննեսին: [illegible]

ված էր իր խորհրդարանական կարգավիճակը պարզելով, երրորդը շիվարել նստել է իր իսկ ծնօրով կոտրած տաշտակի առջեւ... Իսկ չորրորդ ղեկավար պարոնը, ոչ պակաս ահեղաշունչ բիբլիական անունով, ննջեցած (՞) մահ է գալիս եւ պարբերաբար կարծ ռուսակում:

Բայց մի հարցնող լինի. ընկեր պարոնայք, ո՞վ է մեղավոր, որ ձեր իսկ ղեկավարած գրական կազմակերպությունը այսօր մի «ավազախրված նավ» է հիշեցնում, եւ համընդհանուր կործանումի պատկերը գալիս են ամբողջացնելու ծնօրները փրփուրից զգող նավաստիները (խմա՛ գրողները): Ո՞վ միջև տիրող բազարային (ոչ շուկայական) հարաբերությունների խառնաշփոթում օգներ գրասեղանի առջեւ, գիշերային խոկումների պահին մի Նարեկացի, իսկ դրսում, հեռավոր դուրսի դուռը մի Գիժոր խնդրող գրողին, երբ ոչ իր իսկ ընտրված ղեկավարները, իրենց կոչմանը եւ իրենց անուններին հավասարին... Դա չեղավ: Եվ այսօր որպես հետեւանք մենք ունենք (ունե՞նք արդյոք) խախտված, թղթի վրա մի կազմակերպություն, որը ոչ գրողների է, եւ ոչ էլ՝ միություն:

— **Բայց մի՞թե շուրջ 300 (ըստ ավելի՛ 340) հոգիանոց գրական սակավ կազմակերպության գործերի ծանրացած հարցում մեղավոր են միայն չորս հոգի: Մի՞թե Հայաստանի գրողները, որոնք [illegible]**

[illegible]

[illegible]

ՀԱՍԱՐԱԿ

Չոր օր տոն՝ առաջին դասարանցիներին

ԵՐԵՎԱՆ, 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՓԱՍՏ: Նոր ուսումնական տարում «Մխիթար Սեբաստացի» կրթահամալիրն իր հարկի տակ ընդունեց շուրջ 250 առաջին դասարանցիների: Այս առիթով դպրոցում հայտարարվել է յոթօրյա տոն: Շաբաթվա ընթացքում ձեւավորվել է եւ անցկացվում է բազմաբնույթ միջոցառումների շարք, որոնց գլխավոր մասնակիցներն առաջին դասարանցիներն են: Հանդիսությունների շարքն ընդգրկում է բազմազան ցերեկույթներ, մրցույթներ, ցուցահանդեսներ, էքսկուրսիաներ: Մանկավարժական կոլեկտիվի խորին համոզմամբ այսպիսի սկիզբը հնարավորություն է տալիս ցրելու ոչ միայն առաջին օրերի կաշկանդվածությունը, այլեւ ուսուցիչների համար բացահայտելու երեխաների անհատական գծերը, նրանց նախասիրություններն ու հակումները:

«Ես խաղում էի Սմոկտունովսկու վերջին ֆիլմում»

ՄՈՍԿՎԱ, 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ: Մոսկվայի Մայակովսկու թատրոնի դերասան Արմեն Ջիգարխանյանը հայտնել է, որ ռեժիսոր Նաումովի «Ճեռնակապույր» ֆիլմը, որտեղ նկարահանվում էր նաեւ ինքը, վերջինը եղավ Ինոկենտի Սմոկտունովսկու համար: Ինչ վերաբերում էր իրեն եւ իր ազատ ժամանակին, նա նշել է, որ նախընտրում է տանը մնալ, երաժշտություն լսել, պարզապես զբոսնել: «Միակ սովի երեխաներ չունի, երեւի դա է պատճառը, որ ազատ ժամանակ համեմատաբար շատ ունեմ»:

Հանդիսություն՝ նվիրված Լեւոն Շանթին

ԵՐԵՎԱՆ, 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՓԱՍՏ: Սեպտեմբերի 7-ին Չարենցի անվան արվեստի եւ գրականության թանգարանում տեղի ունեցավ Լեւոն Շանթի 125 ամյա հոբելյանին նվիրված հանդիսություն: Տոնական միջոցառումն սկսվեց Շանթին նվիրված գիտական նիստով: Թանգարանի տնօրեն Հենրիկ Բախչինյանը ներկաներին ներկայացրեց կարեւոր իրա

[illegible]

digitised by A.R.A.R.@

LEVON TRAVEL
Եւրոպա-96-ը լուսաբանվում է «Լեւոն Թրավըլի» աջակցությամբ

ԵՎՐՈՊԱ-96

Առաջին ուղիղ ռադիոռեպորտաժը եւրոպայից

Հայաստանի հավաքականը ստիպում է հարգել իրեն

Հայ մարզասէրների մեծ հոսք Բրյուսելի մարզադաշտ

ՍՈՒՐԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ,
Բրյուսել, Բելգիա

Հայաստանի հավաքականն առաջին անգամ իր պատմության մեջ մեկնարկեց Եւրոպայի առաջնության ընտրական փուլում, եւ բնականաբար անցկացրեց իր առաջին միջազգային պաշտոնական հանդիպումը: Ու անցկացրեց շատ բարձր մակարդակով, ապացուցելով, որ կարող է բարձրակարգ ֆուտբոլ ցուցադրել եւ արժանի է մրցակցել աշխարհի ֆուտբոլային ճանաչված գերտերության հետ: Եւ չնայած պարտությանը, չէ՞ որ նրան դիմակայում էր Եւրոպայի եւ աշխարհի լավագույն հավաքականներից մեկը՝ «կարմիր սատանաների» թիմը (ինչպես անվանում են բելգիացիներին), մեր տղաները ստիպեցին ֆուտբոլային աշխարհին հարգել իրենց եւ այսուհետ հաշվի նստել: Ֆուտբոլասէրներից շատերը, հավանաբար, ունկնդրել են հանդիպման ուղիղ ռադիոռեպորտաժը, որը մեծ դժվարությամբ, Բելգիայի RTBF ռադիոընկերության շնորհիվ, այնուամենայնիվ հաջողվեց կազմակերպել:

Եւրոպայի առաջնության 2-րդ ընտրական խումբ. Բելգիա-Հայաստան 2-0 (1-0), Բրյուսել, 7 սեպտեմբեր, «Կոնստանտ Վանդենստոկ» մարզադաշտ, մրցավար Ֆեռի (Հյուսիսային Իռլանդիա): Գոլերը խփեցին՝ Լուիս Օլիվեյրա Բարոզո 4, Մարկ Դեգրից 76: Զգուշացվեցին. Միշել դը Վոլֆ, Ռուդի Սմիդտս:

Բելգիայի հավաքական
1. Միշել Պրյուդ Հոմ
2. Ռեջիս Ժենո
3. Միշել դը Վոլֆ
4. Ֆիլիպ Ալբերտ
5. Ռուդի Սմիդտս
6. Լորենցո Ստաելենս
7. Ֆրանկի վան դեր Էլստ
8. Ստեֆան վան դեր Հեյդեն (Դենի Բոֆին, 67)
9. Մարկ Դեգրից
10. Լուիս Օլիվեյրա Բարոզո
11. Յոսիպ Վեբեր

Հայաստանի հավաքական
1. Արմեն Պետրոսյան
2. Երվանդ Սուքիասյան
3. Երվանդ Կրբաշյան
4. Աշոտ Խաչատրյան
5. Սարգիս Հովհաննիսյան
6. Սարգիս Հովսեփյան
7. Արթուր Պետրոսյան
8. Ռազմիկ Գրիգորյան (Համլետ Վ. Մխիթարյան 79)
9. Արամայիս Տոնոյան
10. Արմեն Շահգելդյան (Արսեն Ավետիսյան, 46)
11. Համլետ Ա. Մխիթարյան

Հայաստանի հավաքականի ֆուտբոլիստները անսպասելի ակտիվ սկսեցին խաղը, զարմացնելով տրիբունաներում հավաքված մոտավորապես 10 հազար հանդիսականների: Տարբեր երկրներից Հայաստանի հավաքականի մեծ թվով երկրպագուներ էին ժամանել Բրյուսել, եւ մեր ազգային դրոշները բարձրացրել էին, ամբողջովին զբաղեցրել էին հյուսիսային տրիբունաները: Սակայն արդեն 4-րդ րոպեին աջ թեւում Սարգիս Հովսեփյանը սայթաքում է բաց դաշտի վրա (ամբողջ օրն անձրեւ էր տեղացել) եւ կորցնում է գնդակը: Արագաշարժ հարձակվող Լուիս Օլիվեյրա Բարոզոն, որն, ի դեպ, այդ խաղում լավագույններից էր, փախչելով պաշտպաններից, բացում է հաշիվը: Գոլից հետո մեր տղաները մի փոքր ընկճվեցին: Օգտվելով դրանից, բելգիացիները սկսեցին նախաձեռնու-թյանը եւ 10 րոպեի ընթացքում մի քանի շատ սուր գրոհներ ձեռնարկեցին Հայաստանի հավաքականի դարպասի վրա: Սակայն գերազանց խաղաց Արմեն Պետրոսյանը, եւ ընդհանրապես, մեր դարպասապահը փայլուն անցկացրեց ամբողջ հանդիպումը, մի քանի անգամ փրկելով իր թիմը անխուսափելի թվացող գոլերից: Ուշքի գալով ցավալի վրիպումի հետեւանքով բաց թողած գոլից, մեր ֆուտբոլիստները նորից ակտիվացան եւ դաշտում ծավալվեց հավասար, անզիջում պայքար, սուսերամարտիկների պես խոցելով միմյանց սուր գրոհներով: Մինչեւ ընդմիջում այդ գրոհները մնացին անարդյունք: Երկրորդ խաղակեսի 4-րդ րոպեին Արմեն Շահգելդյանին փոխարինած Հայաստանի առաջնության լավագույն ռմբարկու Արսեն Ավետիսյանը, ցուցաբերելով անհատական բարձր վարպետություն, ճեղքեց մրցակցի պաշտպանությունը, սակայն վերջին պահին, հենց՝ տուգանային հրապարակի գծի վրա, բելգիացիներից բազմափորձ Միշել դը Վոլֆը կոպտորեն վայր գցեց նրան, ինչի համար եւ պատժվեց դեղին քարտով: «Կարմիր սատանաները» «կոշտ» ֆուտբոլի կողմնակից են, եւ այդ «կոշտությունը» հաճախ վերածվում էր կոպտության: Այդ իսկ պատճառով խաղավերջում զգուշացվեց նաեւ Ռուդի Սմիդտսը: Հանդիպման 76-րդ րոպեին հաշիվը դարձավ 2-0: Այս անգամ անհատական վարպետությամբ փայլեց Մարկ Դեգրիցը, կարճ տարածությունում խաբելով երկու պաշտպանների, գեղեցիկ հարվածով գրավեց մրցակցի դարպասը: Խաղի վերջին րոպեներին նախաձեռնությունը ամբողջովին անցավ Հայաստանի հավաքականի կողմը: Մեր ֆուտբոլիստները պարզապես պաշարել էին բելգիացիների դարպասը, սակայն այդպես էլ չկարողացան գրավել աշխարհի վերջին առաջնությունում լավագույն դարպասապահ ճանաչված Միշել Պրյուդ Հոմի պաշտպանած դարպասը:

Հայաստանի հավաքականը պարտվեց: Բայց այդ պարտությունը հավասարազոր էր հաղթանակի այն իմաստով, որ Եւրոպայում մեզ ճանաչեցին որպես արժանի մրցակցի, որը կարող է բարձրակարգ ֆուտբոլ ցուցադրել: Եւ ամենեւին պատահական չէր, որ խաղից անմիջապես հետո մեր ֆուտբոլիստները մոտեցան հյուսիսային տրիբունային ու շնորհակալություն հայտնեցին երկրպագուներին, որոնք ամբողջ հանդիպման ընթացքում քաջալերում եւ ոգեւորում էին իրենց: Իսկ մարզասէրները իրենց հերթին շնորհակալություն հայտնեցին գեղեցիկ ու դիտարժան խաղի համար:

Մնացած խմբերում գրանցվել են հետեւյալ արդյունքները.

1-ին խումբ	
Սլովակիա-Ֆրանսիա	0-0
Ռումինիա-Ադրբեջան	3-0
2-րդ խումբ	
Կիպրոս-Իսպանիա	1-2
Մակեդոնիա-Դանիա	1-1
3-րդ խումբ	
Իսլանդիա-Շվեդիա	0-1
Հունգարիա-Թուրքիա	2-2
4-րդ խումբ	
Ուկրաինա-Լիտվա	0-2
Սլովենիա-Իտալիա	1-1
5-րդ խումբ	
Լյուքսեմբուրգ-Հոլանդիա	0-4
Նորվեգիա-Բելառուս	1-0
6-րդ խումբ	
Լիխտենշտեյն-Ավստրիա	0-4
Հս.Իռլանդիա-Պորտուգալիա	1-2
Լատվիա-Իռլանդիա	0-3
7-րդ խումբ	
Ուելս-Ալբանիա	2-0
Վրաստան-Մոլդովա	0-1
8-րդ խումբ	
Ֆինլանդիա-Շոտլանդիա	0-2
Ֆարերյան կ.-Հունաստան	1-5

ՇԱԽՄԱՏ

Շախմատային փառատոնն ավարտվեց

Երեւանի Տիգրան Պետրոսյանի անվան շախմատի կենտրոնական տանը ավարտվեցին «Գամբիտ Մենեջմենթ» ձեռնարկության կողմից կազմակերպված շախմատի մրցաշարերը:

Ուժեղագույնների մրցաշարում, որտեղ մասնակցում էին միջազգային անհատական գործակից ունեցող շախմատիստները, 9 հնարավորից վաստակելով 8 միավոր, հաղթեց Մելիքսեթ Խաչիյանը, որն էլ արժանացավ առաջին մրցանակին (25 հազար դրամ): Երկրորդ մրցանակը (15 հազար դրամ) նվաճեց Էդուարդ Մնացականյանը, 9 հնարավորից 7 միավոր արդյունքով: Երրորդ մրցանակը (10 հազար դրամ) բաժանեցին միմյանց միջեւ միանգամից 3 մասնակիցներ՝ Վիգեն Միրումյանը, Աշոտ Նադանյանը եւ Կարեն Ասրյանը: Նրանց արդյունքն է 5,5 միավոր:

Երկրորդ մրցաշարում մրցանակներ էին սահմանվել առաջին 6 տեղ գրավածների համար, սակայն ինչպես պարզ դարձավ մրցումների վերջին օրը, այդ մրցանակները կբաժանեին միանգամից 11 հոգի: Առաջին տեղը 9 հնարավորից 7 միավոր արդյունքով բաժանեցին Վաչագան Շեգունցը, Տիգրան Պողոսյանը եւ Անդրանիկ Մաթիկոզյանը: Նրանցից կես միավորով ետ մնացին Արկադի Մինասյանը եւ Աշոտ Հովհաննիսյանը: Իսկ 6-ից 11-րդ տեղերը վեց միավոր արդյունքով բաժանեցին Վարդան Գրիգորյանը, Վահագն Խաչատրյանը, Արմեն Նիկողոսյանը, Տիգրան Պետրոսյանը, Տիգրան Գասպարյանը եւ Դմիտրի Հարությունյանը: Հիշեցնենք, որ այս մրցաշարին մասնակցում էին հանրապետական անհատական գործակից ունեցող շախմատիստներ:

Երրորդ մրցաշարում, անհատական գործակից չունեցող շախմատիստների մրցավեճում առաջին մրցանակը կիսեցին Հենրիկ Փաշայանը եւ Համլետ Հովհաննիսյանը՝ 8 միավոր 9 հնարավորից: 1 միավորով նրանցից ետ մնաց Ալբերտ Հարությունյանը, 6 միավորով 4-րդ տեղում է Լիլիթ Հովաթյանը, իսկ վերջին երկու մրցանակը բաժին հասավ Լազար Հակոբյանին, Լեւոն Բաղդասարյանին եւ Գագիկ Մարտիրոսյանին՝ 5,5 միավոր:

ՄՐԱԳ, ԲԱՐՁՐ, ՈՒԺԵՂ

Օլիմպիական կոմիտեի դրոշը Էյֆելյան աշտարակի վրա

Օրերս Փարիզում տեղի ունեցավ Միջազգային օլիմպիական կոմիտեի կոնգրեսը, որին մասնակցեցին երկու հազարից ավելի հյուրեր, ՄՕԿ-ի անդամներ, միջազգային մարզական

ֆեդերացիաների եւ ազգային կոմիտեների ղեկավարներ, հանրահայտ մարզիկներ, մարզիչներ, դատավորներ: Քննարկման նյութն էր ժամանակակից սպորտի տեղը հասարակությունում, նրա ներքին խնդիրները, մշակութային, փիլիսոփայական բնույթը:

«... Նրանք ծափահարում էին, հավանություն տալիս եւ սասանում, սակայն խոսքերի իմաստը չէին հասկանում: Սպորտի աթլետիկ ձեւերի ֆրանսիական ընկերությունների միության 29-ամյա գլխավոր քարտուղար Պիեռ դը Կուբերտենի դասախոսությունը Սորբոնում, 1892 թվականի նոյեմբերի 25-ին պատմության մեջ կմնա որպես լուրջ, բայց անհաջող մի փորձ՝ աշխարհին օլիմպիական նոր խաղեր առաջարկելով: Երկու տարի անց, շնորհիվ բարոնի համառ ջանքերի, Փարիզում տեղի ունեցավ Միջազգային օլիմպիական կոմիտեի սահմանադրական կոնգրեսը, որը վերսկսեց օլիմպիադաները 1896 թվականից: Հարյուրամյակի ընթացքում տեղի ունեցան օլիմպիական 11 կոնգրեսներ, վերջինը՝ 13 տարի առաջ Բադեն-Բադենում:

Չի կարելի ասել, որ վերջերս Փարիզն ապրում էր միայն այս միջոցառումով: Կոնգրեսի մասին պլակատներ հազվագյուտ են հանդիպում, հիմնականում Դեֆանս թաղամասում, առանձնապես ոչինչ չէր ասում նաեւ հեռուստատեսությունը: Երբեմն այն մտքի տպավորություն է ստեղծվում, որ ֆրանսիական հասարակությունը միայն ստիպված է տուրք տալու այն իրադրությանը, որը նրա հողի վրա տեղի է ունեցել հարյուր տարի առաջ եւ, անկասկած, որոշակի հետք՝ թողել մարդկության զարգացման գործում: Այդ տարեթիվը նշվեց գեղեցիկ երեկոյով: Կոնգրեսի բացման արարողությունը սկսվեց ՄՕԿ-ի դրոշը Էյֆելյան աշտարակի վրա բարձրացնելով: Օլիմպոսից բերված կրակը Սենայի ափից հասցրեցին զանազան երկրների 33 հռչակավոր մարզիկներ, եւ օլիմպիական չեմպիոնուհի Մարի-Ժոզե Պերեկը օլիմպիական օրհներգի հնչյունների ներքո մոտեցավ մարզահամերգային «Բերսի» համալիրի բեմի բարձրադիր պատվանդանին, որտեղ եւ բռնկվեց բոցը:

Իր նվագախմբով հանդես եկավ ֆրանսիացի հայտնի կոմպոզիտոր եւ դիրիժոր հայորդի Միշել Լեգրանը: Ժամանակ առ ժամանակ դահլիճը լուսավորվում էին Սորբոնի եւ Վան Գելիսի երաժշտության տակ լազերային լուսարձակային փայլատակումները, պատերի վրա երեւում էին օլիմպիադաներից տեսարաններ: Կոնգրեսին ողջունեցին Փարիզի քաղաքապետ Ժակ Շիրակը, Միջազգային օլիմպիական կոմիտեի նախագահ Խուան Անտոնիո Սամարանչը, ֆրանսիայի վարչապետ Էդուար Բալադյուրը: Բեմ դուրս եկան նրանք, ովքեր բերեցին օլիմպիական կրակը. թեթեւատլետներ՝ ամերիկացի Էդվին Մոզեսը, քենիացի Քիփչոգը Քեյնոն, ֆրանսիացի լեռնադահուկորդուհի Պերին Պելենը...

[illegible] մասնակիցների թվում չկար եւ ոչ մի ռուսաստանցի մարզիկ, թեպետեւ 1894 թվականին Միջազգային օլիմպիական կոմիտեի հիմնադիր տասը երկրների թվում էր նաեւ Ռուսաստանը, որի հետ Արեւմուտքում հաճախ հաշվի չեն նստում, ինչպես դա տեղի ունեցավ դաշնակից երկրների զորքերի վայրէջքի 50-ամյակի տոնակատարության ժամանակ, երբ չհրավիրվեց հակահիտլերյան կոալիցիայի ամենագլխավոր մասնակից Ռուսաստանը:

digitised by A.R.A.R.@

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ

Անկարան դաշնակից է որոնում Եւրոպայում

[illegible]

«Երկրորդ Սուլեյմանը Հունգարիա յում»։ Այս խորագրով են մեկնաբանում թուրք լրագրողները Սուլեյման Դեմիրե լի պաշտօնական այցը Բուդապեշտ, ո րը՝ ըստ [illegible] մեկնաբանների, նոր մակարդակի է բարձրացնում թուրք հունգարական [illegible] եւ տնտես րական համագործակցութիւ նը։ [illegible] Սուլեյմանը թուրքական սուլթան [illegible] (Օրենսդիր) Սուլեյ մանն էր, որ 16-րդ դարում նվաճել էր Հունգարիան, օսմանյան կայսրության սահմանները ընդարձակելով մինչեւ Ավստրիայի [illegible]։

«Երկրորդ Սուլեյմանը», իր սովորու թյան [illegible], կրակոտ ճառեր ար տասանեց Բուդապեշտում՝ կրկին կարե ւորելով [illegible] կամրջի գործոնը։ Երկու [illegible] նախագահների հան դիպման [illegible] շուշափվեցին [illegible] եւ Լեռնային Ղարաբա ղի [illegible] մինչեւ առիթը բաց չթո ղեց [illegible] եւս թուրքական տեսա կետը [illegible] նախապայմաններ են, զավթած [illegible] հողերը) կրկնելու համար։

[illegible] հուզիչ էր երկու նախա գահ[illegible] այցելությունը Բու դապեշտ[illegible] յցիտես երբ եւ ինչպես [illegible] Սուլթանի հուշարձանին։ Տեղին [illegible], որ վերջերս Թուր քիայի [illegible] (Էդիրնե) խաղա ղով [illegible] է Հունգարիայի ազ գային [illegible] արխայագն Ռակոցիի հու շարձանը։

[illegible] շարունակում է դրսեւ [illegible] դաշնակիցների որոնումները։ Կորցնելով անհաջողություն Բալկաններ րում, Անկարան ցանկ է կասարել եւրո պայի սիրտը եւ փորձում է սիրաշահել հունգարներին, անընդհատ հիշեցնելով ընդհանուր նախնիներից սերվելու վար կածը (ինչպես հայտնի է, հունգարացի ների նախնիները Եւրոպայում հայտնվե ցին 5-րդ դարում, հոնական արշավանք ների ժամանակ, պահպանելով նույն նիսկ իրենց ասիացի նախնիների էթնո նիմը՝ hun-gars հոնական մարդիկ)։ Չգիտես ինչու, թուրքերը հակված են մո ղովուրդների մեծ տեղաշարժի ընթաց քում Արեւելքից դեպի Արեւմուտք թա փանցած բոլոր ցեղերին եւ ժողովուրդ ներին համարել իրենց արյունակիցը, հետեւաբար՝ նաեւ՝ բնական դաշնակի ցը։

Երբ հեռանանք այս պատմական հա մեմատություններից եւ զգացմունքային պահերից, կտեսնենք, որ Դեմիրելին եւ րոպայի սիրտն է բերել նախ եւ առաջ տնտեսական գործոնը՝ թուրքական ապ րանքների համար նոր շուկա ծեռք բե րելու ձգտումը։ Երկու երկրների միջեւ առեւտրատնտեսական կապերը, բեկուց «ծամոնուկային առեւտրի» մակարդա կով, վաղուց արդեն մեծ չափերի է հա սել եւ հունգարացի «ծեռնեռեցները» վաղուց արդեն հաջողությամբ մրցում են Ստամբուլի շուկաներում լեհերի, ռումինացիների եւ նախկին խորհրդա յին խաղախացիների հետ։ Թուրքական ինքնաշխ[illegible] նրանց այդ ա ռեւտրին միջպետական կարգավիճակ տալն է եւ Հունգարիայի միջնորդու թյամբ իրենց համար փակ եւրամիու թյան շուկա թափանցելը։

ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ
ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ
A STYLE
ORIGINAL DESIGN
ՕԳՏՎԵՔ ՄԵՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ
ՄԵՆՔ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԵԼ
Մեր հասցեն՝ Երեւան, Հանրապետության 47,
Հեռախոս՝ 581841

«ԵՎԱ»
ուսումնական կենտրոնը հրավիրում է Ձեզ

Սովորելու 1-3-ամսյա դասընթացներում հետեւյալ մասնագիտությունների գծով.

- օպերատորական գործ, ծրագ րային փաթեթների եւ ծրագրա վորման լեզուների ուսուցում IBM PC համակարգիչների վրա
- անգլերեն լեզու սկսնակների համար Communicative course in English, Learning American English, The Cambrige English course (2 ցիկլով), ամերիկյան ուսումնական հաստատություն ներ ընդունվողների համար TOETL
- բանկային գործ
- հաշվապահություն եւ համա կարգիչների կիրառումը հաշ վապահության մեջ
- կոսմետիկա եւ էպիլյացիա
- մերսում (մասաժ)

Դասընթացներն ավար տողներին տրվում են վկայա կաններ (սերտիֆիկատ) հայե րեն, ռուսերեն, անգլերեն լե զուներով։

Մենք երաշխավորում ենք ոչ միայն ուսուցման բարձր մակարդակ, այլեւ հարմա րավետ պայմաններ մեր կենտրոնում։

Ընդունում ենք ամեն օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերից, ժամը 11-ից 16-ը։

Հասցեն՝ Սարյան 4 (Սարյանի տուն-թանգարանի դիմաց)
Հեռախոս՝ 58-21-22

ՆՈՐԱՁԵՎՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆԴԵՍ
ԿԱՐԻՆԵ
Հայ մամուլի տարածման կենտրոնական գործակալությունը հայտնում է, որ գործակալության կրպակներում վաճառվում է «ԿԱՐԻՆԵ» նորաձեւության հանդեսի երկրորդ համարը։
ԿԻՆԸ ԾՆՎԵԼ Է ՀԱՅԵԼԻՆ ՁԵՌՔԻՆ
A STYLE

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԲԱՆԿ
COMERCIAL BAANK «EREBUNI»
Ձեր հաջողության [illegible] գրավականը՝ [illegible] առաջարկում է իր ծառայությունները.
- կարճաժամկետ եւ [illegible] վարկերի տրա մադրում, ինչպես դրամ[illegible] եւ արտարժույթով,
- արտարժութային եւ [illegible] հաշիվների բացում եւ բարձրորակ սպասար[illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible] արտարժույթի առք ու վա ճառ[illegible]
- [illegible]
[illegible] ավանդներով
3 ամիս
6 ամիս
12 ամիս 400% 260% 100%
Երեւան, Խաղաղ Դոնի 13, Հեռ. 577256, 577249

«NOY» BANK
Պուշկինի 9, հեռ. 582836
Բաղրամյան պող. 79, հեռ. 270516
Չեխովի փ. 23, հեռ. 462527
Մաշտոցի պող. 37 հեռ. 538381
ք. Էջմիածին, Մաշտոցի փող. 12
բաժնետիրական առեւտրային բանկը
ընդունում է ավանդներ եւ վճարում տոկոսադրույքներ
US $ - 1 ամսով 6 տոկոս
3 ամսով 20 տոկոս
ՌՌ - 3 ամսով 30 տոկոս
դրամ - 3 ամսով 30 տոկոս
տրամադրում է վարկ US $ - ամիսը 12 տոկոս
ՌԴ ռուբլի - ամիսը 20 տոկոս
դրամ - ամիսը 35 տոկոս
բացում եւ վարում է բազմավալյուտային հաշվարկային եւ կողմնորոշված հաշիվներ ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց համար
կատարում է փոխանցումներ եւ դրամային սպասարկում Հայաստանի սահմաններից դուրս
հաճախորդներին տրամադրում է վարկային քարտեր Visa, Union Card, Master Card
գնում եւ վաճառում է տարադրամ
կատարում է դրամարկղային սպասարկում Visa, Union Card, Master Card, Diners Club քարտերով

ARMENTRUST
ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ
Միասին Մենք կայուն ենք ամէնքին
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԵՐԵՎԱՆ
ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ 27
ՀԵՌ. 58.67.18, 58.67.19
ՖԱՔՍ. (007 8852) 56.11.84

«Պարբերական» հրատարակչության տպարան, Երեւան 23 Արշակունյաց 2 Գրանցման թիվ 65 Պատվեր 69149 Պատվեր 1841 Տպաքանակը՝ 5000 Ստորագրված է տպագրության 8. 09. 1994 Գինը՝ 10 դրամ

digitised by A.R.A.R.@